

12567

A MAGYAR
BIRÓI FÜGGETLENSÉG
MINT EGYIK ALKOTMÁNYBIZTOSÍTÉK
KIÉPÍTÉSÉRŐL.

TARTALOM:

Szervezeti hibák. Az albirói rendszer. Kirendelt, berendelt és kisegítő bírák. A mai vizsgálóbírák. A bíróküldés és tanácsalakítás joga. Adminisztráció és tulterheltség. A bírák mai titkos minősítési rendszere és
———— kineveztetése. Bírói javadalmazások. Javaslatok. —————

IRTA:

SOMLYÓDY ISTVÁN

SZEGEDI KIR. JÁRÁSBÍRÓ.

SZEGED 1906.

MEGRENDDELHETŐ A KIADÓNÁL:

WESSELÉNYI GÉZA KÖNYVNYOMDÁJÁBAN SZEGEDEN, ARADI-UTCA 6. SZ.

Ára 1 korona.

2-ik kiadás.

A MAGYAR
BIRÓI FÜGGETLENSÉG
MINT EGYIK ALKOTMÁNYBIZTOSÍTÉK.
KIÉPÍTÉSÉRŐL.

TARTALOM:

Szervezeti hibák. Az albirói rendszer. Kirendelt, berendelt és kisegítő bírák. A mai vizsgálóbírák. A bíróküldés és tanácsalakítás joga. Adminisztráció és tulterheltség. A bírák mai titkos minősítési rendszere és
———— kineveztetése. Bírói javadalmazások. Javaslatok. ————

IRTA:

SOMLYÓDY ISTVÁN

SZEGEDI KIR. JÁRÁSBÍRÓ.

SZEGED 1906.

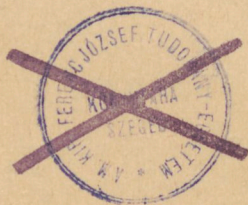
MEGRENDELHETŐ A KIADÓNÁL:

WESSELÉNYI GÉZA KÖNYVNYOMDÁJÁBAN SZEGEDEN, ARADI-UTCA 6. SZ.

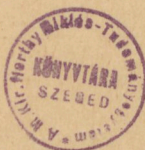
SZTE Klebelsberg Könyvtár

J001251735

12567

I.

„...szükséges, hogy egyrésről az, akire a nagy horderejű birói hatalom gyakorlása bízva van, **mind egyesek, mind a közhatalom irányában a függetlenség minden biztosítékaival elláttassék**; másrésről viszont mindenki biztosítva legyen a birói hatalom tulterjeszkedése ellen.“

A király mondta!
1869 április 24-én
a trónbeszédjében.

II.

„...tekintettel a közelmúlt sajnálatos eseményeire... az alkotmányos jogrend teljesebb biztosítása érdekében közelebbi feladata leendő kormányunknak, hogy előterjessze javaslatait ... **a biróságok teljesebb függetlenségének megóvása érdekében a hatásköri összeütközési esetek eldöntésének független bíróság elé utalása iránt.**“

A király mondta!
1906 május 22-én
a trónbeszédjében.

A közelmúlt politikai események törvényeinknek és intézményeinknek olyan hézagait, fogyatkozásait világították meg, mely hézagok és fogyatkozások a lezajlott politikai válság lényeges tanulságait képezik.

Most, midőn a nemzet parlamentális kormánya útján jogaihoz ismét hozzá jutott, kötelességünk, hogy a közelmúlt törvénytelen kormányzás közben feltárult ezekre a hézagokra, fogyatkozásokra és hibákra a személyeskedés vagy kárhoztatás félretételével tárgyilagosan rámutassunk, azoknak mielőbbi orvoslását sürgessük, szóval a szerzett tanulságokat értékesítsük, mielőtt azok teljesen feledésbe mennének.

A magyarnak nemzeti sajátsága különben is, hogy amilyen hamarosan békül és megbocsájt, épp oly könnyen és gyorsan felejt!

A lezajlott nemzeti ellenállás küzdelmeinek sok és fontos tapasztalata maradt ránk. De ezek közül alig van fontosabb, mert egyike a legfájóbbaknak az a tapasztalat, hogy királyi bíróságaink, melyek az állampolgárok legféltettebb javai: vagyona, szabadsága, becsülete, sőt még élete felett is rendelkeznek; melyeknél fontosabb és nagyobb súlylyal

rendelkező tényező az államhatalom szervei között nincsen, de nem is lehet; melyeknek tagjait törvény- és emberismeretök teljessége mellett a feltétlen részrehajthatatlanságnak és függetlenségnek kellékei környékeznek, — hogy *a független m. kir. bíróság nem az a bevehetetlennek hitt alkotmánybiztosító sziklavár többé, mint amilyennek azt nagy alapvetője Horváth Boldizsár és a korán elmúlt, nagytettekre hivatott utódja Szilágyi Dezső felépíteni megkezdték és amilyen erősségnek azt a mindig jóhiszemben szenvedő magyar nemzeti közvélemény hinni szerette.* — De meg kell itt jegyeznünk azt is, hogy ez az építmény még sem bizonyult egészen olyan rozzant épületnek, amilyennek azt bizonyára pártszempontoktól elvakítva és a történetek miatt egymást a bünbakkeresés útján haladva némelyek feltüntetni szeretnék.

A magyar bírósági szervezetnek, mint építménynek alapjai az 1869. évi 4. t.-c.-ben lefektetett elvek, mint alapépítmény, elsőrendű alkotásnak mondható, — de mint azt látni fogjuk — a továbbépítés közben, a felépítménynél már súlyos szerkezeti hibák követtettek el, melyeknek kihatása az idők folyamán előállott korhadás tüneteivel párosulva, már-már magának az építménynek biztonságába vetett közbizalmat is veszélyeztetik. Lehetséges, hogy maguk a továbbépítők is tudatával birtak az építés közben elkövetett szerkezeti hibáknak, de a sürgős építéskor fennforgott és az igazságügyi tárcánál ugylátszik *már krónikussá lett szükös financiaák mellett* ezeket a szerkezeti hibákat elkerülni, eltüntetni módjukban nem állott.

Pedig itt a nyilvánosság előtt rá kell mutat-

nunk arra is, hogy ezek a szervezeti hibák szoros összefüggésben állanak azzal a *megdőbbentő jelenséggel is*, melyet többé már letagadni és meg nem történtté tenni szintén nem lehet, t. i.: hogy a *közelmultban grassált abszolitzmus politikai eszközeinek jelentékeny hányada éppen a törvényes jogállapot megvédésére hivatott, erre hivatalos esküjénél fogva is kötelezett független bírák és ügyészek közül került ki!*

A történelmi igazság kedvéért meg kell itt jegyeznünk azt is, hogy kir. bíróságaink, mint testületek, az abszolút hatalom nyomásával szemben — kevés kivétellel — megtartották bírói pártatlanságukban megnyilvánult függetlenségüket, sőt tulzás nélkül mondhatjuk, hogy bíróságainknak az a törvényes és pártokon felül álló magatartása, mely szerint az abszolút hatalom rendeletére a kir. ügyészek által perbe fogott és hivatalos kötelesség megtagadásának vétsége miatt, egyes alispánok bűnvádi üldözésének útját vágta, mert a vádlottakat az alaptalan vádak alól *felmentette*; — ezzel az állásfoglalással éppen a kir. bíróságok voltak azok, amelyek a további hasonló bűnperek megindítását *kilátástalannak* bizonyították s ezáltal a törvénytelen kormányt más újabb és végzetesebbnek bizonyult azokra a törvénytelen intézkedésekre *kényszerítették*, melyek a közjogunkban ismeretlen kir. biztosok kinevezésével nyert betetőzést, egyuttal befejezést és csufos kudarcot.

Ennek a közleménynek a *célja* az, hogy a lezajlott nagyszabású, következményeiben nagy reményekre jogosító alkotmányvédelem harcából kialakult tapasztalatok nyomán, magyaros nyíltsággal, de minden személyi vonatkoztatás és célzá-

sok nélkül rámutasson és megjelölje azokat a *szervezeti fogvatkozásokat, mulasztásokat és hibákat, mint okokat*, melyek az előző sorokban vázolt *okozatokat*, mint elmaradhatatlan konkrét *eredményt*, előidéztek; másrésről, hogy felsorolja azokat az utakat és módokat is, amelyekkel a magy. kir. bíróságok szervezetében a *mai keretek megbolygatása nélkül a birói függetlenség, mint egyik legfontosabb alkotmánybiztosíték*, teljesen kiépíthető és biztosítható lenne.

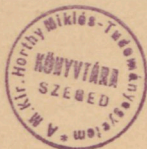
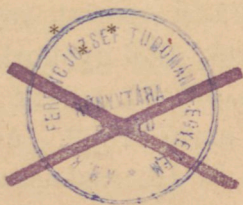
Azt a kérdést, hogy a kir. ügyészi intézmény, mint a kir. bíróságok mellé rendelt vádhatóság, meghagyassék-e és mily mértékben hagyassék meg továbbra is a végrehajtóhatalom további rendelkezése körében? Ezuttal azért nem kívánjuk tárgyalni, mert szerintünk ez elsősorban *célszerűségi* s így politikai kérdés s fejtegetésünk körében szorosan azért sem tartozhat, mert meggyőződésünk szerint a valódivá tett és teljessé kiépített birói függetlenségnek bármely politikai irány által igénybe vett kir. ügyészi és ministeri álláspontokkal szemben is érvényesülnie *kell*, mert ha nem érvényesülhet, akkor az nem valódi birói függetlenség, hanem annak csak látszata, csak visszfénye.

Ma a kormányon új pártokat és új embereikben új ministereket látunk, kik maguk hirdetik, hogy ezuttal nemcsak személycsere, hanem *rendszerváltozás történt*.

Ennek a *rendszerváltozásnak a consequentiait* elsősorban az igazságszolgáltatás nagyérdekű körében *kell levonnunk*, hol az évtizedekre terjedt *contemplálások* után jelentékeny „gyomlálás és irtás“-ra lesz szükség, hogy ismét — építhessünk.

Építsünk is, de mielőbb és pedig erős, magyar nemzeti önálló intézményeket, melyek bárhonnan jövő támadással szemben megvédhessék az ezeréves magyar szabadságát s alkotmányát.

Építsük ki, tegyük teljessé elsősorban a független bírósági szervezetet, azok szerint az alapvető elvek szerint, melyek az 1791. évi 12., 1848. évi 29. és 1869. évi 4-ik t.-c.-ekben *megvannak* ugyan, de ezek az elvek, mint látni fogjuk, csak papiroson vannak meg, de *a gyakorlatban teljesen végrehajtva*, a gyakorlati életben őszintén megvalósítva *nem lettek*. Pedig nem volna szabad elfelednünk egy pillanatra sem, hogy elszigetelten, testvértelenül élő, magára hagyott árva nemzetünket, ha a letűnt létünk ezer éven át erős *jogérzetével párosult* törvény és alkotmánytiszteletében gyökeredző rendithetlen *önbizalma tartotta fenn*; akkor ebben a második ezer évben ezekre a nemzetfenntartó erőkre csalódás nélkül akkor számíthatunk, ha fajunknak *veleszületett jogérzetén* alapuló törvény- és alkotmánytiszteletét, ezekkel *faji önbizalmát és nagyraihivatottságának átérzését* és ez érzés *állandóságát* intézményeink által idejében és teljesen biztosítani, sőt a reája tornyosulható veszélyek arányában *fejleszteni* képesek voltunk.

Az igazságszolgáltatás a jogállam alapja. A bíró *függetlensége* az alkotmány gerince.

A bíró akkor *független*, ha bírói hatalmát minden irányban *pártatlanul* gyakorolhatja. *Lefelé* a jogkereső közönséggel szemben éppugy, mint *felfelé* a végrehajtó hatalommal szemben függetlenül működik, *függetlenül* működhetik.

Felfelé a végrehajtóhatalom tulkapásaival szemben már az 1791. évi 12. t.-c. rendeli, hogy: „a király a bíróságnak a törvény által megállapított vagy megállapítandó rendjét meg nem változtathatja, a törvényesen hozott bírói ítéleteket nem módosíthatja, mások által akadályoztatni meg nem engedheti; a törvényes bírói hatóságnak ítéletét meg nem másíthatja, különösen sem saját, sem bármely politikai hatóság felülvizsgálata alá nem veheti, hanem az igazságszolgáltatás az országnak eddig alkotott és ezuton alkotandó törvényei és törvényes szokásai szerint valláskülönbség nélkül alkalmazott bírák által gyakorlandó.” — Ezt kiegészítik az 1848. évi 29. t.-cikk és a bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. évi 4. t.-cikk, mely utóbbinak 15. és 16. szakaszai szerint: „a törvényesen kinevezett bíró a törvényben meghatáro-

zott eseteken és módokon kívül hivatalából *el nem mozdítható*, csak saját akaratával lehet székhelyéről más más bírósághoz, vagy más hivatalba áttetni vagy előléptetni.“ A bíró *elmozdíthatatlanságának* elvét kiegészíti még az 1891. évi 17. törvény-cikk, mely rendeli, hogy a bíró fizetését és lakpénzét az állampénztárból kapja.

Lefelé a jogkereső közönséggel szemben már a hivatkozott 1869. évi 4. t.-cikk részletesen felsorolta, hogy a bíró nem lehet sem képviselő, sem ügyvéd vagy ügynök és nem viselhet akár más állami, polgári, katonai és fizetéses egyházi, törvényhatósági, községi, valóságos vagy tiszteletbeli hivatalt vagy szolgálatot; nem lehet tanár, tanító, kereskedő vagy iparüző, stb. stb., szóval a bíró nem lehet más, nem is szabad lennie másnak, mint kizárólag *bíró-nak*, aki senkinek semmi irányban sem alárendeltje, sem lekötelezettje, aki *senkinek a tetszését nem keresi és senkinek a nemtetszésével nem törődik* sőt, mint hivatali esküjében mondja és fogadja: „... személyválogatás, érdekeltség és elfogultság nélkül, kérést, *jutalmat, kedvezést és kedvkeresést, féltelmet és gyűlöletet félretéve*, részrehajlatlanul, lelkiismeretesen és meggyőződéseim szerint igazságot szolgáltatok: Isten, engem *ugy segéljen!*“

A magyar bíró függetlenségét tehát két törvénybiztosította *jogelv* határolja: állásának az *elmozdíthatatlansága* és úgy hivatali, mint társadalmi *függetlensége*. (Szolgálati és vagyoni függetlenség).

Hogy ezt a két elvet törvényhozóinknak miként sikerült helyesen, mennyire *nem* sikerült valóra váltaniok, ezt igyekszünk időrend szerint kimutatni.

Már az első folyamodásu bíróságok szervezé-

séről rendelkező 1871. évi 31. t.-cikk ugyanis, midőn megalkotja a királyi járásbiróságok*) és kir. törvényszékek szervezetét már, ekkor csupán *spórolásból* és *garasoskodásból* elköveti azt az *első hibás lépést*, mely szerint a járásbiróságoknál a járásbírók *mellé*, hogy a törvény szavait idézzük, „szükség esetén“ egy, vagy több *aljárásbíró* kinevezését rendeli.

A törvénynek ez a „szükség esetén“ kifejezése csak *porhintés*. Azt akarja föltüntetni, hogy az egyes járásokban a bíraskodást rendszerint járásbírókkal szándékoznak végeztetni. Valóságban pedig úgy állott a dolog, hogy azok a törvényhozók, akik akarták a *célt*, nem rendelkeztek a szükséges *eszközökkel*. Az állami pénzügyeknek megártott az a nagylelkűség, amelylyel az absolutizmus adósságait a nyakunkra szedték. Ekkor sem volt elegendő *pénz*, tehát az ujdonsült bírósági szervezetten akartak takarékoskodni. Spóroltak is alaposan annyira, hogy míg ugyanaz a törvény a járásbírók fizetését a fővárosban 2000 forintban, a vidéken

*) Az osztrák „*bezirksgerichte*“-nek szolgál fordítása ez a „járásbiróság“ elnevezés, melyet éppen az egyes bírókból álló, arra a hivatalra alkalmaztak, melynél ma is egy-egy bíró, külön-külön tárgyal és ítél. Holott a magyarban a *ság* — *ség* — többségi rag lévén, maga ez a magyartalan elnevezés népünk nyelvtörvényébe ütközik. De ellenkezik a többi fennálló s elfogadott hivatali *elnevezésekkel* is, t. i. ugyanabban a járásban a közigazgatást szolgabírók látják el s ennek a hivatalnak az elnevezése, habár benne is több szolgabíró működik, sohasem volt szolgabíró *ság*, hanem voltak és vannak főszolgabírák és szolgabírók, maga a testület, illetőleg hivatal pedig mindig *szolgabírói hivatal* volt és ilyen helyeken a magyar parasztnak 35 év óta sem fér a fejébe, hogy Ő felette a járásbiróságnál egyetlen *egy* bíró ítél, kinek szobájába belépén, az ott talált egyes bírót következetesen így szólítja meg: „Megkövetem a tek. járásbiróság Urat“, vagy: „arra kérem a tek. aljárásbíró-ság Urat!“ stb. — Sap. pauca!

1500 forintban határozta meg, addig az aljárásbíró fizetését a fővárosban 1500, a vidéki helyeken pedig 1000 forintban állapította meg.*)

Tehát tisztán takarékoságból kreálták az *aljárás-bíró*t, valamint az *aljegyzőt* és *alügyészt*, mely megkülönböztetések a magyar közjogban addig, mint a *birói* méltósággal össze nem illő, sőt az azt *elcsufitó elnevezések* ismeretlenek, de szükségesek voltak úgy látszik azért, hogy ezekkel azokat a szegényesnek mondható *alfizetéseket indokolják* mint ahogy *indokolják ma is*. (Holott az a jogkereső közönséget közvetlenül nem érdekelheti, hogy melyik bírónak mennyi a fizetése?) Ebből a *szükség esetére* történt *kivételes rendelkezésből* fejlődött aztán ki teljes pompájában az az *albirói rendszer*, mely a jogkereső közönség peres ügyeit majdnem kizárólag albirókkal intéztette és intézteti el ma is. Ez a szűkmarku, spórolásra alapított *albirói rendszer* az, mely 35 éven át megvetette alapját a magyar bírósági szervezet gyengeségének s magának a *birói függetlenség névlegességének*. Ez a *rendszer* az, mely megkerülte a *birói elmozdithatatlanság alkotmányjogi elvét*, épügy, mint a *birói függetlenség nagy eszméjét*; és pedig ezeket a nagy elveket ez a rendszer délibábossá tette *felfelé főként a rendeleti uton becsempészett titkos minősítésekkel* és törvénynyel szintén nem szabályozott mai, *ugynevezett pályázati rendszerrel*; *lefelé pedig a szűkmarkulag megállapított birói fizetésekkel*.

*) A mai birói fizetésekről később a birói javadalmaknál szólunk de már itt megjegyezzük, hogy ezek az 1871. évben megállapított és korpótlékkal is megjavított fizetések aránylag még mindig *elfogadhatóbbak voltak* akkor, mint a *mostani birói fizetések a mai árak és igényekhez képest*.

Annak a szerény fizetésü, többnyire családos albirónak ugyanis helyzetéből kifolyólag minden igyekezete arra irányul, hogy szükös anyagi helyzetéből mielőbb *szabaduljon* s nem valami hizelgő, de mindenesetre a lehető legalsó fokunak jelzett albirói állásából *valóságos bíróvá* kineveztesse magát s ezáltal úgy a saját, mint legtöbbször *családja anyagi helyzetét is elviselhetőbbé tegye.*

A bírók, tehát az albirók is, a legtöbb esetben egyszerű, sokszor teljesen vagyontalan családokból származnak, kik már dijtalan joggyakornoki és aljegyzői állásokban eltöltött 4—6 évi szolgálati idejük alatt sokszor inkább szaporították, mint törlesztették az akadémiákon, az egyetemeken, vagy a még drágább katonai önkéntesi éveikben *keletkezett*, vagy szegénységök folytán *felvenni* kényszerült tartozásait, *adósságaikat.* — Így azután gyakran megtörténik, hogy ifjaink az adósságtörlesztés és a kamatfizetés gondjaival együtt ülnek be a különben is szegényesen dotált albirói székbe.

Lehet aztán az ilyen bíró szellemileg a legképzettebb, erkölcsileg teljesen intakt, de anyagilag társadalmi szempontból *függetlennék* egyáltalában nem tekinthető. Az *átlag albiró* hivatali helyzete és csekély fizetése által mintegy *rá van utalva* arra ma is, hogy a helyzetén ha javítani, ha boldogulni akar, akkor hivatali főnökének, elsősorban a járásbirónak jóindulatát kell *okvetlenül* kinyernie, hogy ezáltal másik felettese, a törvényszék elnökének tetszését és kegyét magának biztosithassa és ezek útján *kinevezéshez juthasson.* Az ilyen bíró lehet kitűnő *hivatalnok*, de szerintünk minden irányban *független bírónak* sem nem tekinthető,

sem nem nevezhető. Ez a rendszer a birói karban maga nevelte a *kapaszkodásnak és stréberkedésnek* ma már közismert alakjait, akiket az elért sikerek csak megerősíthetnek abban a tudatban, hogy — *jó uton járnak!*

Bíróági szervezetünknek ezt a tökéletlen *alapozását* akarta kireperálni *Szilágyi Dezső* is, midőn az 1891. évi 17. t.-c. 34. §-ban kimondotta, hogy a kir. járásbíróságokhoz több járásbíró is lehet kinevezni. Ugy látszott, hogy az albirói rendszerrel szakítanak. Az igyekezet erre meg volt, de megisméltódott az, ami 20 évvel azelőtt megakadályozta a jó szándék érvényesítését — *a bírók számára a magyar államnak elegendő pénze most sem volt**). Ez okból nem sokkal történt több, minthogy néhány előregedett albirót helyben járásbírókká (másodjárásbírók) neveztek ki.

Maga az albirói rendszer tovább diszlett és *virágzik ma is*, azzal a különbséggel, hogy az u. n. pótléktörvény kegyességéből ma már 1450 frtos fizetésű, 10 évesnél jóval idősebb albiráink is vannak.

De az idézett törvény 35. §-a még sok tekintetben *rontott* is bírósági szervezetünkön az által, hogy a *gyakorlati bíróképzés* megjavításának indokából még egy másik, újabb átmeneti és ideiglenes birói állást szervezett, midőn megalkotta az addig ismeretlen *törvényszéki albirói intézményt*. Ime, egy

*) De a mesésfényű *parlament*i palotára és katonáékra mindig volt pénz bőven. És mekkora szatirája a sorsnak! Hogy a katonai szükségletekkel szemben mindig bőkezű *parlamentet* éppen a katonáéknek kellett szétverniök és viszont a nemzeti álláspont törvényes védelmezőit, az *alispánokat* éppen a sokszor mellőzött kir. bírának kellett — a bpesti esetet is ide számítva — megvédelmezniök!

ujabb s talán még eredményeiben veszélyesebb mobilizálása a birói elmozdithatlanság és függetlenség elvének! A régi indok, a pénzhiány, megszorítottatott egy másik indokkal: „*a bíró gyakorlati kiképzése, az albirói állásban a törvényszékeknél történik*“. (Érdekes tévedés, hogy *egyes* bírónkat *társas* bíróságoknál akarjuk *gyakorlatilag* kiképezni). Az igaz, hogy nagyobb biztonság okáért kimondták, hogy a törvényszéki albírók száma a törvényszék bírónak egynegyed részénél több nem lehet és egy évnél tovább a törvényszéknél nem alkalmazhatók; de kimondták azt is, hogy végleges székhelyükre, a járásbíróságokhoz *fontos* okokból *előbb is kirendelhetők* s végül, hogy fegyelmi, fellebbezési tanácsokban (ahol éppen a fellebbvitt sommás pereket is tárgyalják) egyáltalában *részt nem vehetnek* és hogy *nem elnökölhetnek*!!

Boldog emlékü jó Szilágyi Dezső bizonyára azt hitte, hogy amibe belekezdett, azt a reformot ő végezheti be. Bár így történt volna! A saját nagy erejében bizva, még mint eshetőségre sem gondolt bizonyára arra, hogy jöhet még olyan leplezett vagy nyílt abszolutizmus is, amely elsősorban a birói szervezet *gyöngeségeit keresi ki* és kerülő utakon azokat a saját céljaira igyekszik majd kihasználni. De arra, mint szakembernek mindenesetre gondolnia kellett volna, hogy az id. törv. hatályba lépése után alakulnak majd és nem lesznek ritkák az olyan törvényszéki tanácsok sem, ahol a *törvényszéki albíró* lesz az *előadó bíró*, vele ugyanabban a tanácsban egy *kir. táblai rangú törvényszéki bíró* lesz majd a *szavazó bíró* és ezek felett ugyanabban a tanácsban *elnökölni* fog ugyanakkor egy olyan

törvyszéki elnök, aki *kuriai bíró!* — *Pedig ez elég cifra állapot!*

Az alább ismertetendő *titkos minősítés* rendszere mellett józan észszel képzelhető-e már most az, hogy egy kritikus, mondjuk *politikai vonatkozású peres esetben* az az előadó *albíró*, minden irányban — *független bíró?! Hiszen titkos minősítése* folytán és gyenge fizetése mellett rá van kényszerítve az előléptetés kinyerése, kijárására és felettese (elnök, minister) jóindulata, pártfogása nélkül *albíróból még törvényszéki bíró sem lehet.* Már most kétségtelen, hogy előmenetele, boldogsága, sőt mint családos embernek még *megélhetése is*, végleges székhelyének kiválasztása és megállapítása, szóval mint bírónak *létfeltétele* első sorban attól a törv. *elnöktől függ*, aki részben igazgatási közeg maga is a minister kezében, részben pedig maga is előléptetés tekintetében és végsőfokban a ministertől függő helyzetben van.

De nem független az az előadó *albíró* még attól a táblai rangú törvényszéki bírótól sem, mert a távollevő, vagy beteg elnököt *ez* helyettesíti, részben tehát és alkalomszerűen *ez is* felettese és dirigense az *albíró*nak, akit előnyös helyzetbe juttathat, vagy adandó esetben sulyosan *mellőzhet.* Lehet-e már most azt mondani, hogy *ez a bírói tanács* minden irányban *független bíróság, ítélete* egy valóban független bíróságtól jött *elfogulatlan ítélet*, ha pl., mint mondtuk *az a bírói tanács politikai vonatkozású perben* ítélt. Vagy egyáltalában *szabad-e* egy hármassal bírói tanácsot úgy alakíttatni meg, hogy annak összeállítása első sorban és majdnem *kizárólag* annak a bírói tes-

tület *elnökének* a tetszésétől függjön, mikor — amint ezt már említettük — maga a tanácsalakítással megbízott *elnök* részben maga sem tekinthető független bírónak, részben pedig maga is administratív közeg, a végrehajtó hatalom kezelője a *minister* kezében, akivel a minister minden igazgatási, tehát a tanácsalakítás diskkrét kérdésében is feltétel és megszorítás nélkül rendelkezik, *rendelkezhetsz*. (Hiszen tudvalevő, hogy a minister a törvényszékek elnökeivel közvetlenül, az illetékes táblai elnökök mellőzésével is levelezik és gyakran rendelkezik is). Már most *két eshetőség van*. A törvényszék elnöke vagy beadja a derekát az erőszakos ministernek, vagy a szelid nyomásnak ellene áll. Az *előbbi* esetben a ministertől előléptetést, táblai tanácselnökséget, vagy curiai rangot és jelleget kaphat „fontos közszolgálati érdekből.” Az *utóbbi* esetben pedig, t. i. ha eléggé *keménydereku* volt és bírói függetlenségét többre becsülte, mint a remélhető rangot, kitüntetést és a kettő közül a *kevésbé kiadós* bírói függetlenséget választotta és igyekezett megőrizni, akkor az erőszakoskodó minister azt az elnököt, mint administratív alantasát, olyan következetesen és alaposan *megszekirozhatja*, hogy örülhet az az elnök, ha a további *zaklatások* elől ép bőrrel kitérhet és még idejében nyugdíjaztatását kérheti.

A végrehajtóhatalom önkénykedhetésének ezzel a bőven hagyott *kapunyílásával* szemben joggal kérdezhetjük, vajjon *elegendő biztosíték-e* az, hogy az elnökök kötelesek a *tanácsalakítások* a következő évre szóló *tervezetét* előzetesen a feletteseiknek jóváhagyás végett bemutatni; — mikor

tudjuk jól, hogy az ilyen tanácsalakítási tervezet egybeállításához a *biróknak semmi szavuk nincsen* és hogy a jóváhagyott ilyen tervezetből, ha év közben *eltérés* történik is, azért még soha senki-
nek *a feje sem fájult meg*. (Pedig ezek a beosztási változtatások elég *gyakorik* ám).

Éppen ez okból véleményünk szerint a *tanácsok mikénti alakításának kérdése* az első folyamodásu bíróságoknál is, aként lenne megoldandó, hogy abba magának a *birói testületnek is beleszólási jog biztosíttatnék*, másrésről az ily módon összeállított szaktanácsok elnökei, tagjai és póttagjai, *csak* elháríthatlan hivatali akadályok (betegség, halálozás, nyugdíjazás, előléptetés, áthelyezés) eseteiben legyenek *mellőzhetők* vagy más bíróval helyettesíthetők.*)

A mai *vizsgálóbírákat* az 1891. évi 17. t.-c. 33. §-ának rendelkezéséhez képest két év tartamára az igazs. minister rendeli ki, annak a törvényszéki elnöknek a javaslatára, amely törvényszék mellé a vbírák rendelve vannak. Tehát annak a kérdésnek az eldöntésére, hogy az egyéni és sajtószabadságnak, a legelső és legtöbb birói kvalitást igénylő foruma, a *vizsgálóbíró ki legyen és meddig legyen az* — ma teljesen és kizárólag az elnök és a minister kezében van. Arról, hogy a

*) A Budapesti Hírlap folyó évi május 18-iki számában Horváth József pozsonyi táblabíró az elnökök mai kizárólagos tanácsbeosztási jogát csak az *első folyamodásu* bíróságoknál javasolja korlátozni. Nem vagyunk vele egy véleményen, mert az, ami helytelen az *első* fokon, veszélyes lehet az a *felső* bíróságoknál még *fokozottabb mértékben*, mert egyes ügyekben *végso fokban ítélik*, tehát az önkényesen összealkotott tanács határozatai sokszor *helyrehozhatlanok* lehetnek.

megbízás *mikor* és mily esetekben vonható vissza a két év lejártá előtt — természetesen *írás* nem lévén, az elnöki és ministeri önkény teljessége kizárólag csak a *viszonyoktól* és a *megokolástól* függ, vagyis *korlátlan*.

Már most a közelmúltban *megtörtént*, hogy egyik felvidéki törvényszéki vizsgálóbírótól a kirendelésre előirt két év lejártá előtt megvonta a minister a megbízatást, bizonyára az ottani elnök *indokolt* javaslata alapján (mert hiába, legeslegfőbb mindig az *indokolás*) azért, mert határozatai a koalíció álláspontjának, tehát a törvényes álláspontnak *látszottak* kedvezni. Ösmeretesek továbbá a budapesti hirhedtté lett *lapelkobzási* esetek és ezek nyomán támadt hirlapi nyilatkozatok, *botrányok*, amidőn a budapesti ügyvédi kamara is nyíltan azzal vádolta a bpesti vizsgálóbírókat, hogy olyan lapokat koboztattak el, miknek a *színét sem látták!* A nyilatkozatokban pedig arról folyt a szó *ügyészek és vizsgálóbírók* részéről, hogy „*ki a hibás?*“ Szerintünk a főhibás — maga *a rendszer*, mely nem átalotta az ideiglenességre kárhoztatott albirák mellé még a *vizsgálóbírók kirendelésének joghatóságát is teljesen magához ragadni* és a minister kezébe letenni. Nem volt elég, hogy az ügyészekkel már rendelkezett, hanem szüksége volt a letűnt rendszernek a rettegett hatalomra, a vizsgálóbírókra is, tehát nem nyugodott addig, míg azt rendelkezési körébe bele nem vonta, magának meg nem kerítette. Láttuk mi lett az eredménye, mert vannak és lehetnek már *kegyvesztett vizsgálóbíráink is!*

Javasoljuk, hogy vissza kell térni a régebbi gyakorlathoz: a *kir. törvényszék pleniuma jelölje ki a*

*vizsgálóbíró*t és helyettesét és az elnöknek és minis-
ternek csak *ellenőrzési joga* lehessen és a kijelölés
érvényes legyen mindaddig, míg a vizsgálóbíró álla-
sából elő nem lépett, vagy nyugdíjazva nem lett.
Albírók pedig vizsgálóbírói teendőket egyáltalán ne
teljesíthessenek.*)

Szóljunk-e ezek után az id. törv. 27. §-ában
lefektetett arról a kitüntetési, vagy tán helyeseb-
ben *jutalmazási rendszerről*, mely szerint a járásbíró,
tvvszéki bíró, ügyész: ítélőtáblai, főügyész helyettesi
cimet és jelleget, törvszéki elnökök curiai és bírói
cimet és jelleget „*fontos közszolgálati érdekből*“ és
„*kitüntetésként*“ kaphatnak, illetőleg „a király ado-
mányozhat“?

Elméleti szempontból ez a jutalmazási, kitün-
tetési rendszer egyáltalán nem igazolható, mert ez
esetben a bíró *felfelé*, a végrehajtó hatalommal
szemben *független nem lehet*. Az a célszerűségi
szempont pedig, melylyel ezt a rendszert annak
idején megindokolták, t. i. hogy a *jobb erők* az első-
folyamodásu bíróságnál ezáltal megtarthatók lesz-
nek, amint láthatjuk *nem vált be*. A tódulás és kapaszkodás fel a központba, különösen Budapestre, csak
olyan arányu, mint *azelőtt* volt, mert az id. tör-
vény alkotói elkövették azt a következetlenséget,
hogy az ekként táblásított bíró, vagy curiai
ranggal felruházott törvényszéki elnök *ma* első-
osztályu táblai és curiai bíróvá nem avanszirozhat,
ha csak *helyét ott nem hagyja* és központi helyre
táblához, vagy curiához *valóságos* táblai v. curiai

*) Vizsgálóbíráinkat helyesen nevezi népünk „kihallgató bírók“
nak mert egyebet sem tesznek, mint kihallgatnak. Rendszeres gyakor-
lati kiképzésükről, bünjel-muzeum stb. eféléről idáig szó sincsen.

biróvá ki nem nevezteteti magát. A gyakorlatban tehát ez a kitüntetési rendszer nem vált be, csakis a birói fizetések *elégtelensége* igazolhatná némileg, de amint sok esetben tapasztalható — kapaszkodókat kegyhajhászokat nevel, társas bíróságoknál pedig áldatlan versengésre, irigykedő collegátlanságra vezet s a *birók közszellemét megrontja*, a ministereket pedig *folytonos zaklatás* célpontjává teszi.

A szervezeti hibák felsorolásánál mintegy az *albirói rendszer betetőzése*ül fel kell még említenünk az 1877. évi 5. t.-c. 4. §., illetőleg az 1893. évi 32. t.-c. 2. §-ára alapított — *kisegítő curiai bírák* rendszerét, mely szerint kivételesen felhatalmaztatott a miniszter, hogyha azt a hátralékok szükségessé teszik, a kir. tábláktól táblai bíróságot *rendelhessen be* a kir. curiához. Ilyen berendelt *kisegítő bíró* ezidőszereint 30-nál több van. Tehát 70 *rendes kinevezett curiai bíró* mellett itt is 30 olyan bíró áll alkalmazásban, vagyis a *hetes curiai tanácsoknak majdnem fele olyan kisegítő bíróból áll, akiknek további előléptetése teljesen a miniszter kegyétől függ*. Avagy hol van a *biztosíték* a miniszteri önkénnyel szemben, amely megnyugtathatna bennünket arra nézve, hogy a már egyszer berendelt *kisegítő bíróból*, — ha tetszik a miniszternek, ha nem — valóságos curiai bíró lesz?! Vagy azzal áltassuk magunkat továbbra is, hogy ezek az így függőben tartott bírók az elmúlthoz hasonló *kritikus időkben* az esetleges *politikai perekben*, függő helyzetők daczára is megőrzik majd függetlenségüket? És higyjük továbbra is azt, hogy többségben lennének majd azok a *kisegítő bírók*, akik a további, majdnem bizonyos előléptetésről inkább

lemondanak és visszamennek szégyenszemre ahhoz a kir. táblához, honnan őket felrendelték, mintsem feláldozzák birói független meggyőződésüket?! Akik ebben és csak *ebben* biznak, azok nem ösmerik az emberek hiuságszülte, pénzsomj-táplálta gyarlóságait és nem vetnek számot azzal, hogy az emberiség tulnyomó többsége nagyon is gyarló, gyöngyhátgerincű emberekből áll . . .

A *biróküldés jogát* a büntető perrendtartás 29. §-a a felsőbiróságok hatáskörébe utalta. A polgári perekben azonban a biróküldés jogát az az elavult 1868. évi 54. t.-c. 59. §-a alapján még mindig az egyszersmindenkori *igazságügyminister gyakorolja*.

Hogy milyen eredménynyel gyakorolhatja ezt a jogát, ezt láthattuk legutóbb a törvénytelen főispánok kilakoltatási pereiben, amidőn egyik szinmagyar vidéken levő járásbiróságnak a főispánt marasztaló ítélete felülbirálására az akkori igazságügyminister egyik *nemzetiségi főhelyen* levő törvényszéket delegálta. A delegálás *valódi okát* nem nehéz kitalálni!

A *biróküldés jogát* épugy ki kell venünk az igazságügyminister kezéből és azt a független felsőbiróságok hatáskörébe kell utalnunk, mint ahogy nem szenvedhet haladékot az sem, hogy a közigazgatási hatóságok és a kir. bíróságok között napirenden lévő *hatásköri összeütközések* végeldöntésének joga a ministertanács hatáskörében továbbra is meg *ne* hagyassék. Ugy az egyik, mint a most említett másik ideiglenesnek tervezett intézkedés önkénykedésre vezethet és teljesen alkalmas arra, hogy a birói függetlenség elve kijátszassék és teljesen illuzoriussá tétessék.

Tárgyunkhoz, a birói függetlenség kiépítésének kérdéséhez az, hogy bíróságaink miként vannak *administrálva*, csakis annyiban tartozik, hogy *ez az administratio érinti-e a birói függetlenség elvét?*

Nem vitás az, hogy a kir. ítélőtábláknak 1891-ben történt szétosztása igazságszolgáltatásunknak feltétlenül javára, előnyére szolgált és az az igazságügyi administratio azóta *intenzívebbé* lett. De az ily módon, a táblai elnökök közvetlen felügyeletének hatása alatt kifejtett igazságügyi igazgatás az igazságszolgáltatásnak gyorsítása és olcsóbbá tételének jelszavai után indulva, sok tekintetben szélsőségekre, a bírák munkaerejének és munkaidejének a végkimerülésig menő kihasználására, több helyen a bírák zaklatására vezetett. Általánossá tétetett az a felfogás, hogy az elnökök közül *az a kitűnő adminisztrátor, aki minél kevesebb személyzettel, mind fényesebb statisztikai eredményt képes felmutatni s hogy kitűnő bíró, „nagy munkaerő“* csak az lehet, aki minél több tárgyalást és ítéletet tud kimutatni. Ott fenn a ministeriumban, ahol a *„számok beszélnek“*, megállapították azt, hogy az országos átlag szerint mennyi ítéletet *kell* egy bírónak évente *„hoznia“*. Aki azt a mértéket meg nem ütötte, az *„gyenge munkaerő“*, aki felülhaladta, *„nagy munkaerő“* lett. Ehez igazodtak azután a kinevezések és előléptetések is, de ennek lett az eredménye aztán a bírák felületességéből fakadt s ügyvédi körökből sokszor felhangzott, ma is hallható az a *felajdulás* is, hogy: *„Hogy nincsen igazság, csak indokolás!“*

Ebből az időből eredettnek mondják egyik vezető állásban volt kitűnőségunktől eredt azt a

mondást, hogy: „a bírótól a lehetetlent kell követelnünk, hogy a lehető elvégezhesse!“ Arról, hogy nagyvárosi és vidéki peres ügyek, munka és munka közt mekkora különbségek vannak; hogy a gyors igazságszolgáltatás nem jelenti minden esetben az ítélkezés jóságát is; hogy a gyorsaság bizonyos ügyek ellátásánál csak az ügyek rovására, tehát a felek kárával történhetik; hogy a bírói munkálkodás azok közé a foglalkozások közé tartozik, melynek értéke számszerűleg meg nem bírálható, így pusztán statisztikai alapon a bírói minőség nem mérlegelhető; végül arról, hogy a bíró munkaerejét, munkaidejét teljesen kihasználni és azt kifárasztani, ezáltal idő előtt rokkanttá tenni nem lenne szabad, mert míg egyrészt a fáradt, kimerült, a kimerüléstől ideges bíró nyugodtan nem mérlegelhet, jó ítéletet nem mondhat, tehát a gyorsan elbírált perből, csak hosszú és költséges per lehet, — addig másrészt arról, hogy az a szegény, agyonhajszolt bíró is ember és pedig többnyire családos ember, akinek időt és alkalmat kell adnunk, engednünk arra is, hogy családjával és gyermekeivel is foglalkozhassék, esetleg magánügyeit is kár nélkül elintézhesse — és ami nem kevésbé fontos — hogy magát tovább képezhesse és a jogfejlődéssel lépést tarthasson ezekről a csekélyiségekről, ilyen irányzat és irányelvek mellett természetesen alig lehetett szó. Ahoz, hogy a bíró az országos átlag szerinti hivatalos dolgát elvégezhesse, ma is az egész vonalon a legteljesebb erőmegfeszítésére, legtöbbször az éjszakai órákra, sőt a vasárnap délutánokra is szüksége van, ha vagy lemaradni, vagy felületesség hibájába beleesni s ezáltal leminősíteni és

ezzel magát a további előmeneteltől elzárni nem akarja.

Arra, hogy bíróságaink, mint ezt mondani szoktuk, „*agyon vannak adminisztrálva*“, elégségesnek tartjuk itt rámutatni az ugynevezett tömeges tárgyalási napokra, amikor jbságoknál a bíró a heti beérkezésnek megfelelő 60—120 keresetet *köteles* kitüzni egy délelőttre; felebbviteli, sommás és bűnügyi tárgyalások céljából pedig 14—20 ügy tüzetik ki ugyancsak egy délelőttre; továbbá arra a szintén adminisztracionális tulhajtásra, hogy a telekkönyvi bíró *köteles* a tkvi beadványokat 7 (mondjuk hét) nap alatt nemcsak elintézni, de a telekjegyzőkönyvekbe bevezettetni, leíratni, kikézbessítettni is, mert ha azt elmulasztja, akkor igazoló jelentést *kell* tennie felettes elnökségéhez. De nem jobb a sorsa a felsőbíráknak sem. Mindennapos eset, hogy egy-egy táblai bíró hetenkint négy-öt, sőt hat napon vesz részt tanácsülésekben s jövő heti munkáit csak a késő éjszakába benyuló, sokszor a hajnali órákban végződő munkálkodásával készítheti el. Ha pedig a bíró megbetegszik, — hosszabb betegség esetének kivételével — felgyült hátralékait bizony megint csak magának a felgyógyult bírónak kell elvégeznie, mert *tartalék-munkaerőről* gondoskodva sehol sincsen.

Szerintünk az adminisztrációnak a közlöttekhez hasonló egyéb tulhajtásai erősen érintik a bírónak a munkája, a munkaideje tekintetében is bizonyos mértékig tiszteletben tartandó és érintetlenül hagyandó *munkabeosztási egyéni jogait* és így érintik magát a bírói függetlenség elvét is annyiban, hogy a bírót részben *kiszolgáltatják felettesei önkényének*. Végre is az egyik bíró gyorsan is, jól is dolgozik;

ellenben a másik bíró csak akkor dolgozik jól, ha lassan, de gondosan, *tempósan* dolgozik. Már most az adminisztráció fentírt tulhajtásai folytán, hogy jut a közönség ahoz, hogy az igazságszolgáltatás gyorsítása révén az egyik bírótól, a gyorskezüttől jó, a másiktól, a lassu, a tempósan dolgozótól kevésbé jó, tehát *rosz és költséges*, jogorvoslatokkal kireperálandó munkát kapjon, holott mindkettőtől jót is kaphatna; ez kevesebb költségébe kerülne és ráadásul a lassu bíró is megmaradhatna elismert jó bírónak.

De visszatérve a már ismertetett *szervezeti* hibákra, véleményünk az, hogy a bírói állás mobilizáltságát jelképező *albírói rendszer* az, mely ma az egész bírói szervezetünkön ama bizonyos vörösfonalként húzódik át, csakhogy más-más elnevezések alatt: egyszer járásbírói *albírónak*, máskor törvyszéki *albírónak*, majd ki- vagy *berendelt*, végül *kisegítő* bírónak nevezzük, de tulajdonképeni *lényege* és értelme nem más, mint magyaros tul jóhiszemben nagyranevelt és a nyakunkra nőtt végrehajtó hatalomnak minden lében kanálos tulterjeszkedése, maga a határtalanná lett, mert határtalanná tett *igazságügyministeri omnipotentia**).

Ha azt akarjuk, hogy bírósági szervezetünk alapja, az első folyamodásu bíróságok, szilárd alapon nyugodjanak és bírói karunk valóban független legyen, ahoz első és elengedhetlen kellék-

*) Érdemes kartársunknak, dr. Dolleschall Alfrédnek, a Pesti Naplóban megjelent cikksorozatából olvassuk, hogy igazságügyministereink miként éltek azokkal a bőven osztogatott törvényhozásadta felhatalmazásokkal is, hogy a ministeriumba bírakat és ügyészeket rendelhessenek be s hogy ezek száma már a 30-at meghaladja s közöttük olyan is van, akik bírói funkciót még *sohasem* teljesítettek. Tehát vannak már *tiszteletbeli* bíránk is!

nek azt tartjuk, hogy az *albirói intézmény* ép úgy, mint a fentebb ösmertetett *többi mobilizált birói állások*, az ítélőbirák sorából mielőbb és *teljesen kiküszöböltessenek*. Ha a mai fizetési osztályokba való sorozást fentartanák is, nevezzék ki a kezdőbirót mindjárt a VIII-ik fizetési osztály harmadik fokozatába biróvá, hogy onnan automatikusan, vagy — a fizetési osztályok eltörlése esetében — a korpótlék rendszerének visszaállításával utánjárás és újabb kineveztetés *nélkül* előléphessen a VII-ik fizetési osztály első fokozatának megfelelő fizetésig s így kifogástalan magatartás és három évi turnusok mellett eljuthasson a 6000 k. fizetésig.

Ha pedig azt akarjuk, hogy gyakorlatilag is minél kiképzettebb *birójelölteket* kapjunk, akkor a gyakorlati biróképzésre még a mostaninál is *több gondot és időt* kell fordítanunk. Felvetjük itt azt a kérdést, nem volna helyesebb és célszerűbb, ha a törvényszéki elnökök a joggyakornokok és jegyzőkkel évnegyedenként *szemináriumot* tartanának*) és erre a célra az elnökök kezéhez bizonyos átalányok utaltatnának azért is, hogy a kiválóbb birói segédek nap- és fuvardijukon kívül esetleg még pénzbelileg is segélyeztetnének. De ha a mai biróképzési rend fentartatnék is, válogassuk meg jobban, mint azt idáig tettük úgy a bírónak és különösen az elnöki állásba való egyéneket.**)

*) Tudtunkkal a kilencvenes években a rózsahegy kir. törvényszék elnöke *Porubszky Jenő* az ilyen szemináriumok tartását sikeresen kezdeményezte úgy a polgári, mint a büntetőszakban igen jelentős eredményt ért el, de nemes példája azóta követőkre nem talált.

**) Egyes ministerek különös előszeretettel neveztek ki elnökké ügyészeket, holott a gyakorlat kimutatja, hogy az ilyen elnökök sokszor egyoldalúak és mindenki sokszor *bűnöst* keresnek. Tisztelet a kivételnek.

csak a „nagy munkaerőket“ és ne csak a „kemény legényeket“ keressük, hanem nagyobb súlyt fektessünk a *birói jellem*, a *birói egyéniség* kialakítására, kialakultságára, mert ebben van, az egyéni jellemerőben kell keresnünk a *birói függetlenség egyéni biztosítékát*. Ez pedig nem kevésbé fontos ám, mint maga a szervezeten belüli biztosított függetlenség.

De pusztán a gyakorlati bíróképzés indokából nem szabad túrnunk, hogy az ítélő bíró a végrehajtó hatalomtól függő helyzetbe kerüljön, székhelye végleges megállapítását, előléptetését a minster kezéből lesse és ezek miatt statistikára dolgozó, folyton a felsőbbek tetszése és kegyei után futkosó *hivatalnokká* törpíttessék. Ideje volt, hogy az elmúlt zavaros napok izgalmas eseményei ezekről a súlyos szervezeti hibákról is lerángatták a megszokottság szürke köpenyegét és felszínre juttatták azt a közóhajt, hogy a *Verbőczy István* nemzetének nagy jogászai és birói multja, különösen a mai államjogi helyzetben, többé nem holmi toldott-foldott osztrák felemás intézményeket, hanem valódi magyar birói függetlenséget, *független magyar bírókat* követel és érdemel.

* * *

Bíróságaink szervezetének, ha semmi egyéb baja és hibája nem lenne, maga a *titkos minősítés rendszere*, a sötét absolutistikus korszaknak ez a késő maradványa egymaga elegendő lenne arra, hogy a magyar bírói kar fiatalabb nemzedékénél a valódi bírói függetlenség felemelő és lelketnemesítő átérzését már csirájában megfojtsa.

Az érvényben levő ministeri rendeletek értelmében ugyanis az a gyakorlat, hogy a kir. járásbíróság személyzetét, az albirákat, aljegyzőket, telekkönyvvezetőket és irnokokat minden év végén a vezető járásbíró minősíti és ennek a minősítésnek az adatait: „a közvetlen érintkezésből és megfigyelésből meritett tapasztalatok, kimutatások és a felügyeleti vizsgálatok eredményei szolgáltatják.“ Arról, hogy az a *megfigyelő* járásbíró a megfigyelés közben az év végén milyen eredményre jutott és a személyzetet *miként minősítette*, magának a minősített egyéneknek soha semmiféle tudomások nincsen. Erről az eredményről csakis az illetékes törv. elnök nyer értesülést, akihez a minősítési jegyzékek nagy pecsét alatt *titkosan* felterjesztetnek. A minősítés eredménye a hivatalos *titkok titka*! Ez az a szentély, ahová és amibe alantas halandó bele nem tekinthet. A törvszék elnöke minősíti aztán a járásbírókat és bírálja felül annak minősíté-

seit és minősíti a saját törvszéke biráit és a törvszék többi személyzetét — szintén egy maga az elnök és teljes titokban, tehát tetszése és belátása szerint és korlátlanul. Mikor a törvszéki elnök megkapta az alantas járásbiróságok minősítési jegyzékét és elkészült saját törvszékének minősítési jegyzékeivel is, akkor szintén titokban és szintén értesítések kiadása *nélkül* felterjeszti az összes jegyzékeket az illetékes táblai elnökhöz. A táblai elnök a titkárával együtt a felérkezett minősítési jegyzeteket átvizsgálja és azokat vagy helyben hagyja, vagy megváltoztatja, *de sem a helybenhagyásról, sem azok megváltoztatásáról sem az érdekelteket, sem az illetékes törvényszéki elnököket nem értesíti!* Nem is köteles értesíteni. A titkolódzás tehát annyira megy, hogy sem a minősített bíró, sem főnöke, mint administratív közeg, sohasem tudja meg azt, hogy az ő minősítése milyen, jó-e vagy rossz és hogy helyben lett-e hagyva vagy nem? Már most, ha egy albíró vagy törvszéki bíró év közben valamely állásra pályázik, kérvénye és az ahhoz hivatalból mellékelte titkos minősítését tartalmazó személytáblázata csak abban az esetben jut el a felettes táblai elnökséghez, ha a kérvényező saját táblája területére pályázott. Feltéve már most, hogy a pályázó bíró minősítése téves volt, vagy elfogultságból eredt és a táblai elnök által megváltoztatott: ez a megváltoztatás, vagy helyesbítés csak akkor jut érvényre, ha a pályázat ugyanazon tábla területén levő állásra hirdettetett meg; ellenkező esetben mindég megmarad a törvszéki elnök esetleg hibás és téves minősítése. Tudvalevőleg az első folyamodású bíróságok-

nál alkalmazottak pályázati kérvényeit az a törvényszéki elnök továbbítja, akihez, mint a pályázó felettetéséhez beadatott. Ily esetekben a táblai elnöki ellenőrzés a minősítések kérdésében teljesen illuzoriussá válik és az első folyamodású bírák jövője, előléphetése majdnem teljesen és kizárólag a törvényszéki elnökök korlátlan önkényére és tetszésére van bízva.

A táblai elnök csak akkor köteles minősíteni az alantás törvényszéki elnököket és a vezetése alatt álló kir. ítélő tábla bíráit, ha ezek valamelyike esetleg pályázik, de ez a táblai elnöki minősítés is, eltekintve a fellebviteli bíróságoknál vezetni köteles minősítési adatok jegyzékétől, szintén *titkosak*, tehát bátran mondhatjuk, hogy jó részben önkényesek, mert további ellenőrzésben egyáltalán nem részesíttetnek. A táblai elnökök aztán a minősítési jegyzékeket közvetlenül az igazságügyministerhez küldik fel, hol azok évről évre az illető bírók személyi adataival együtt kezeltetnek.

A mai titkos minősítési rendszer mellett tehát az az általános elv az iránytadó, hogy : *mindent rólunk — de nélkülünk.*“

Ez a titkos minősítési rendszer az *eliteltetését önmagában hordja*. Ferdeségei, kinövései, sőt mondhatjuk *visszaélései* annyira ismeretesek és ellenszenvesek, hogy ezekre gyakorlati eseteket éppen ebből az okból feleslegeseznek tartjuk felsorolni. A példák mindég gyűlöletesek, sőt utálatosak még akkor is, ha csak az átlagos, mindennap előforduló önkénykedési típusokra vonatkoznak. Elégnek tartjuk hangsúlyozni azt, hogy ezek a titokban készült minősítések döntik el a bírácoknak az egész hivata-

los pályafutását. Mert ha, — tegyük fel — érdemetlenül, szeszélyből vagy ellenszenvből, vagy — ritkább esetekben — besugások eredményeként leminősítések megtörtént, ezzel szemben *nincs alkalmuk* és módjuk a titkos leminősítések ellen *védekezni*; *nincs jogorvoslat* a kezökben, melylyel a birói egyéniségökön ütött mély és titkos, tehát gyógyíthatlan sebet kireperálhassák, begyógyíthatassák. A leminősített bíró szükös anyagi helyzete által ösztönöztetve hasztalan pályázik, hiába várja, naponként hiába reményli a szerinte már rég kiérdemelt jobb állásba való kineveztetését, a *leminősített albiró vagy törvényszékibíró senkinek nem kell*, rajta senki meg nem könyörül, mert Ő minősítése szerint „*nem megfelelő munkaerő!*“ Az ilyen örökös pályázó a saját helyzetén semmiképen nem segíthet, mert nem tudja, a titkos minősítés miatt nem is tudhatja, mi lehet az oka annak, hogy halomszámra beadott pályázati kérvényei mindig azzal a sablonos hátirattal érkeznek vissza: „*éresítették a folyamodó, hogy a kért állásra más neveztetett ki.*“

Az ilyen örökös albiró vagy bíró aztán évek multán ép úgy mint más halandó, ha azt látja, hogy fáradságos munkájának eredménye nincsen: elsavanyodik, mogorva, kedvetlen öreg albiróvá vagy bíróvá lesz, akivel az érintkezés társainak és a közönségnek egyaránt nehézkes, sőt kinos. Tegyük fel, hogy az ilyen, a folytonos mellőztetéstől önérzetében is mélyen sértett bíró valami kisebb rendetlenség vagy mulasztás miatt egyszer egy elnöki *írásbeli megintést* kap, mely írásbeli megintés szabályszerűen a bíró személyi táblázatába is beveztetik, épúgy mint bármely jogerős fegyelmi

ítélettel kirótt fegyelmi büntetés. Tegyük fel, hogy az ilyen írásbeli megintés, vagy fegyelmi megrovás után az illető bíró magába száll és jóba foglalja magát. Tegyük fel azt is, hogy feletteseinek véleménye a fenntírt írásbeli vagy fegyelmi büntetés elévülésére előírt egy-két év alatt alaposan megváltozik és az albirót vagy bírót újabb magatartásának és érdemeinek megfelelően elsőrendű minősítésben részesítik. Mindezekben az esetekben a természetes józanész méltán azt következtetné, hogy a bíró személytáblázatába bevezetett megrovások, *mint elévült dolgok onnan kitöröltetnek*. Pedig nem ez következik, mert *a szabály az, hogy az ilyen büntetésekre vonatkozó feljegyzések, habár réges-régen elévültek is: a bírák személyi táblázatában benne vannak, benne maradnak mindaddig, míg csak a bíró nyugdíjba nem megy, vagy meg nem hal!!*

Tehát jaj annak a bírónak, akit egyszer az a szerencsétlenség ért, hogy egyszer valamiért, valamikor írásbelileg megintve, vagy fegyelmileg büntetve lett. Rá van sütvé, rajta marad a büntetés bélyege a homlokán, éppugy mint „a régi jó világban“ rásütötték és rajtaszáradt a közönséges gonosztevőn a tüzes vas bélyege azért, hogy ország-világnak hirdesse a tiltó, az elrettentő parancsot: „megjavulásodra nekünk többé szükségünk nincsen.“

(Hátha még azt is tudná a nagy közönség, hogy nálunk bíróknál néha milyen könnyű, máskor meg egyeseknek mennyire nem könnyű egy-egy „írásbelit“ vagy „fegyelmit“ *kifogni!*) *Ilyen ez a mi házi igazságszolgáltatásunk!* „Szabónak — rossz ruhája!“

És ez az elócskult, rozsdá és szúette absolu-

tisztikus, mert *titkos* minősítési rendszer, 1871-től tehát 35 éven keresztül képes volt szüzies érintetlenségben fenmaradni egy magát *szabadelvéinek* nevezett és *jogállamiságra törekvő* országban. És ez a társadalom, ebben ez a bírói kar, amely ilyen elsőrendű abszolutisztikus intézményt saját kebelében ennyi idő óta *eltűrt*, — panaszkodik aztán a *protekcióról* és ennek *tultengéséről*! Holott ez a titkos minősítési rendszer nemcsak maga táplálja, hanem maga ráneveli, mintegy *rákényszeríti* a jogvédelemre hivatott és függetlennek hirdetett magyar bírakat is arra, hogy feletteseiknek téves vagy elfogultságból eredő, de mindenesetben titkos és sokszor önkényes hivatalos ajánlataival szemben, sokszor a szintén titkos, de a mindig hatásosnak bizonyult *protekcióban* keressenek menedéket.

Távol áll tőlünk, hogy albiráink képzettségét és rátermettségét, szóval bírói egyéniségöket általában kifogásoljuk. Erről szó sem lehet. De, ha az albirói intézménynek fentebb ösmertetett jogi állását, ideiglenes, átmeneti természetét egybevetjük a most vázlatosan ösmertetett titkos minősítés rendszerével, akkor minden elfogulatlanul gondolkozó független embernek be kell látnia azt, hogy ezek a dolgok így, ahogy vannak többé meg nem maradhatnak!

Lehet azaz albiró a legkitünőbb minőségű bíró. Lehet lefelé a jogkereső-közönség irányában pártatlan, de felfelé a végrehajtó hatalom exponensei az elnökökkel szemben absolute függetlennek nem mondható azért, mert állása csak ideiglenes, átmeneti jellegű lévén, az átlagembernek veleszületett gyöngeségénél fogva félszemmel, félgondolattal min-

dig azt lesi, hogy az ő birói eljárása, birói magatartása tetszik-e az ő *feletteseinek* s végeredményében tetszik-e az egyszer és mindenkor *ministernek* vagy a minister által képviselt *politikai irányzatnak!*

Véleményünk szerint annak az igazságügyi ministernek, aki a magyar bíróságokat regenerálni fogja, annak szakitania kell nemcsak az albirói intézménnyel és annak alfajaival, hanem magával a mostani *minősítési* rendszerrel is és annak mai *titkos* módszerét elsősorban *nyilvánossá* kell tennie.

Javaslatunk az, hogy a járásbirósági ítélőbírákat teljes tanácsülésében minősítse az a kir. törvényszék, amely törvényszék az egész éven át a minősítendő járásbírák (albírák) ítéleteit felülbírálta. Előadók legyenek ebben a teljes tanácsülésben azok a polgári és bűnügyi előadók, akik másodfokon a minősítendő járásbirósági ítélőbírák ítéleteit a törvényszék tanácsuléseiben évközben előadták. A szavazás, de *csakis a szavazás*, a minősítés kérdése felett okvetlen *titkos*, vagyis minden kifogásolástól és utólagos szemrehányásoktól is mentes legyen.

Az így függetlenül kialakult minősítés eredménye záros határidőn belül minden év elején zárt borítékban közöltessék a minősített járásbirósági bírókkal, kiknek az esetben, ha a minősítés eredményével megelégedve nem lennének, az illető kir. ítélőtábla szaktanácsa elé e tárgyban egy foku *felfolyamodási jog* adassék.

Azzal a várható ellenvetéssel szemben, hogy ez a rendszer *pajtáskodásra* vezethetne, megjegyezzük, hogy azokban az esetekben, ha a bírák testületi minősítésének eredményével az elnökök megelégedve bármi okból nem lennének, ez esetre kötelességükké tetes-

sék, hogy az ilyen, szerintök meg nem felelő minősítésekkel szemben ellenőrzési jogaikat szintén *jogorvoslat* útján gyakorolják és a kifogásolt eseteket a kir. táblai szaktanácsokhoz felülvizsgálat végett felterjeszték, felterjeszthessék. Ha pedig a kir. ítélőtábla szaktanácsa (polgári, bünt., tkvi tanács) a kir. törvszék minősítéseit helyeseknek nem találja, akkor e tárgyban a felfolyamodással élt bíró munkáit joga és kötelessége legyen *felülvizsgáltatni* s e célra egy táblai bírót kiküldeni, ennek indokolt jelentése alapján *végleges* határozatot hozni a minősítés kérdésében.

A *nyílt és fokozatos minősítésnek* ez a rendszere végig vitetnék a birói szervezet egész vonalán. A törvényszék bíráit minősitené, a táblai szakelődök, esetleg a törvényszéki elnök meghallgatása mellett a kir. ítélőtábla plénuma és a kir. ítélőtáblai bírókat a kir. curia plenaris ülése.

A további fokozás már nem lehetséges, de felesleges is, mert véleményünk szerint a kir. curia bíráinak ilyen minősítésre már szükségük nincsen. Őket minősíti az a fáradságos munkával eltöltött birói multjok, melynek megérdemlett gyümölcseként a legfelsőbb birói állás betöltésére érdemeseknek íteltettek.

A minősítésnek ez az egyetlen útja és módja, mely bennünk, bírókban azt a *megnyugtató* tudatot keltené, hogy fáradságos munkánk valóban megfelelően méltányolva és jövőnk, az előléptetést illetőleg *érdemünk szerint biztosítva van* és biztosítva is marad és nem szükséges elnöki és ministeri előszobákban kilincselnünk és protektorok után áhi-toznunk, ha felsőbb állásokba kívánczunk.

A minősítés kérdése szorosan összefügg a *birói állások betöltésének* felelősségteljes és már sok felszólalásra okot adott kérdésével.

Alaptörvényünk, az 1869. évi 4. t.-c. 3. §-a kimondja, hogy az ítélőbirákat az igazságügyminis-ter ellenjegyzésével a *király nevezi ki*.

A megüresedett, vagy rendszeresített állás betöl-tésének mikéntje iránt azonban tételes törvénye-inkben intézkedés *nincsen*. Az kizárólag a minister által alkotott, általa bármikor is újabb rendelettel módosítható rendeletben, a b. ügyviteli szabályokban lett megállapítva.

A kir. ítélőtáblák szétosztásakor keletkezett 1891. évi birói ügyv. szab. a birói állásokat *rend-szerint* pályázat útján rendeli betöltetni, de felsorolja a kivételeket és avval az intézkedésével, hogy a pályázat kiírását *fontos okokból* mellőzhető-nek nyilvánítja és kimondja azt is, hogy a pályá-zat eredményéhez az igazságügyminister *kötve* *nincsen*, — ezzel megnyitotta kapuját az önkényke-dések és igaztalanságok egész sorozatának.

Néhai jó Szilágyi Dezső a reformminis-terek legjavából való olyan ember volt, aki azt hitte, hogy az igazságügyministeri tárca mindig olyan erős, megbízható, becsületes kezekben lesz, mint amilyen az övé volt. Nagyok sorsa, hogyha tévednek, nagyot tévednek.

Az albirói rendszer híg talajára épített, a titkos minősítés strébereket termelő rendszeréhez még csak az hiányzott, hogy a biróknak való egyének kiválasztását a végrehajtó hatalom önkényére bizzuk. Az eredmény nem is maradt el. Nem telt bele egy évtized sem, mikor a *rendszerint*-ből *kivétel*, ebből pedig *rendszer* lett és a birói állások *rendszerint* pályázat kiírása *nélkül* töltettek be. Hogy ezen idő alatt hány érdemes és legérdemesebb bíró ette a folytonos mellőztetés keserű kenyerét, azt felesleges részletezni. Elég, ha *mi* tudjuk.

Az elmúlt idők tanulságaiból, köztünk bírók közt, kialakult az az általánosnak mondható felfogás, hogy ez a mai titkos minősítéseken alapuló, protektív pályázati rendszer lejárta magát alaposan.

Hogy is megy az a ma érvényben levő pályázat utjáni állás elnyerés a gyakorlatban?

A törvényszéki elnök összehívja a 2—4 tagu elnöki tanácsot, rendszerint a legidősebb bírákból. Ez a gyakorlat. Nincs előírva, hogy a törvényszék elnöke *kikből* alakítsa a tanácsot, tehát *megettörténhet* az is, hogy a 4 legidősebb bíró közt ha van olyan, aki az elnöki kívánságok előtt nem szokott feltétlenül meghajolni és valóban független, *keményderekü* bíró, — ez a bíró az elnöki ajánló tanácsból, ha szükség kívánja, *kihagyódik* és olyanokból alakíttatik meg a tanács, akik tulboldogok, ha az elnökkel egynézetten lehetnek. (Figyelmen kívül nem hagyandó, hogy ezeket a törvényszéki bírókat is a teljhatalmu elnök és pedig *titkosan* maga minősíti).

Midőn a törvényszék eként megalakított ajánló tanácsa az ő hármás ajánlatát megtette, akkor az elnöki külön és titkos javaslattal együtt a pályá-

zati kérvények a kir. ítélőtábla elnökségéhez küldetnek fel.

Az 1891. évi 17. t.-c. 11. §-a már *meghatározza*, hogy a táblai és curiai elnöki tanácsok az elnökökből és tanácselnökökből álljanak és ha a tábláknál csak két-három tanácselnök lenne, akkor a tanács a rangsorban következő birákból *öt tagra* kiegészítendő. Tehát már itt a II. és III. foku bíróságoknál *Szilágyi Dezső* is szükségét érezte annak, hogy törvényben határozza meg a táblai és curiai elnöki tanácsok tagjainak számát és minőségét. Pedig ez sem elég biztosíték arra, hogy a szabad, független birói vélemény az állások betöltésénél megnyilatkozhasssék. Miért nem? Azért, mert hibás maga az alapintézkedés, t. i. *nem azok* minősítettek, nem azoktól jön a törvényszék ajánlata, akik azokat a kebelbeli birókat közvetlenül és munkájuk belértéke után is ösmerik, hanem jön az elnöki szemüvegen látottak és sokszor ellenőrizhetlen titkos *besugások útján hallottak alapján*, elnöki befolyás mellett keletkezett törvényszéki kettős vagy négyes tanácsnak elnöki külön felterjesztéssel is ellátott ajánlásából. A kir. tábla ötös tanácsában esetleg ismét *nem azok* a birók ülnek, akik a tábla területéről pályázókat birói munkájuk után ösmerhetnék. Hanem annál inkább érvényre jut ezután a birókhoz nem illő kilincselések, derékbeadások eredményeként kiderített rokonsági, sógor-sági, jóbaráti összeköttetések hatása és — elkészül a táblai ajánlás és táblai elnöki külön felterjesztéssel felküldetik a miniszterhez.

Mindezek az ajánlások és tanácskozások anynyira *titkosak*, hogy azok elárulásának következmé-

nye: fej, illetőleg állásvesztés. De azért másnap az egész kir. törvényszéki székhely beszéli, táblai székhelyeken a bíró familiák arról theáznak és kávéznak, hogy a titkos ajánló tanácsokban *ki lett első, második és harmadik* helyen ajánlva és majdnem fogadások történnek pro et contra, hogy ki tekinthető *favoritnak* s kik lesznek majd az *outsiderek*!

Most következik a bírói állás elnyerhetése iránti küzdelemnek a legvehemensebb, de legszomorubb, mert a bírói állás méltóságát leginkább lealázóbb része, melynek címe lehetne: *III. felvonás. „Harc a ministeriumban!”*

A szintén nyílt titkot képező arra a hirre, hogy a pályázati kérvények az igazságügyministerhez már felküldettek, tüstént megindul az ajánlottak és nem ajánlottak protektorainak népvándorlása Budapestre a ministerhez. Apák, apósok, nagybácsik, sógorok, főispánok, képviselők hétfőtől — szombat estig, klubboktól az országházig és vissza, csak a ministert és ennek jóbarátjait hajszolják. Azok, akik a törvényszéki és táblai titkos (?) tanácskozások útján *ajánlva vannak*, azok ezen a jogcimen vindikálják a kineveztetést, azok pedig, akik az ajánlottak közül *kimaradtak* bizvást azzal érvelhetnek, hogy az érvényben levő bírói ügyviteli szabályok értelmében *„a minister a pályázat eredményéhez kötve nincsen!”*

Maguk a lelkendezve reménykedők a ministeri általános kihallgatások során kapják meg az obligát megnyugtató választ: „Az iratokat átfogom vizsgálni, addig ígéretet nem tehetek” stb. Maga a *döntő ütközet* azonban a kuliszák mögött folyik le, ha t. i.: már a nagy garral meghirdetett nyilvános pályázat és

ennek eredménye *előtt* az illetékes elnökök és a minister között *előzetes* megállapodás nem történt volna, hogy a kérdéses birói állásra *ki lesz* majd kinevezve!

És mindez a nagy herce-hurca, pénz és drága hivatalos időpazarlás és tömeges alkalmatlankodás miért van?! És miért kell ennek éppen *igy* lenni? Miért nem tudnánk ezt másként *megcsinálni*?

Hiszen ha egyesek, családok, egész községek erkölcsi és anyagi jóvoltát, sorsát, sőt a legszen-
tebb, legdrágább, a legföltettebbet, becsületünk és életünk felett az *Ő Felsége* nevében való *ítélkezést* is intézményileg rá merjük bízni független bíróságainkra: mi akadály van annak, hogy a legfelsőbb királyi kinevezési jog fentartásával és a parlamentáris felelős minister ellenjegyzése és ellenőrzésének és *csak ennek* biztosítása mellett annak a *kérdésnek* a megbírálását, hogy a jelentkezettek közül ki az, aki a betöltendő bíró állásra a legérdemesebb: egészben *magukra az érdekelt bíróságokra rá ne bízassuk*?! Hiszen fel kell tételoznünk, hogy minden egyes törvszék, kir. tábla és maga a curia is arra törekszik, hogy minél munkaképesebb, függetlenebb és megbízhatóbb elemekből álljon. Miért ne bizhatnánk rá bíróságainkra azt, hogy mintegy belső *autonomiával* a döntő ajánlás jogán *maga-magát egészíthesse ki* és a parlamentáris ministernek bizalmi emberei az elnökök, végső fokban maga a minister, aki a pályázókat legkevésebbé ösmeri, vagy ösmerheti, a meghatározandó esetekben, ellenőrzésként csak *vétó jogát* gyakorolhassa.

A ministereink *igy* megszabadulnának a mai teljhatalmuságuknak a legkellemetlenebb részétől,

a birói kinevezések kérdésében való végleges döntéstől és az így megtakarított drága idejüket a nemkevésbé fontos törvényalkotásuk praktikusabb irányba és egyöntetűbb vezetésére és az adminisztrációs tulzásoknak kellő mederben tartására fordíthatnák.

Arra a várható ellenvetésre, hogy javaslatunk *a ministeri felelősség* alkotmányjogi elvébe ütközik, azt feleljük, hogy ez az ellenvetés *nem állhat meg*, mert a ministeri felelősség ezután is érvényesülhetne, érvényesülése szabályozható lenne, azzal a különbséggel azonban, hogy míg a mai ajánlati rendszernél a minister az ajánlatokhoz kötve egyáltalában *nincsen*, addig javaslatunk értelmében a minister, csakis a bíróságok által meghatározandó módon ajánlatba hozott 3 egyén közül *választhatna* szabadon, de viszont azokat, akik már saját bíróságaik által ugyanazon táblai területen *már egy ízben és első helyen ajánlva voltak*, a minister úgy, mint ma megteheti, *többé és ismételten nem mellőzhetné!*

*
* *
*

Arra, hogy a bíró valóban független legyen és az elébe kerülő peres esetekben kijelentései (ítéletei) valóban a concret esetre fenálló és érvényes jogon alapuljanak, nemcsak az szükséges, hogy *felfelé* a végrehajtó hatalom szerveitől, ezek esetleges irányító befolyásától függetlenné tétessék, hanem szükséges az is, hogy *javadalmazása, fizetése* olyan legyen, hogy ez által közjogi állásának *megfelelő életmódja biztosítva* és a létfenntartási gondoktól mentes lehessen. Az az ország, amely tisztviselőit, de különösen bíróit, javadalmazás tekintetében elégtelenül látja el és bíráit anyagiak tekintetében *társadalmilag* sem képes függetleníteni, az az állam már előre lemondottnak tekinthető abbeli igényéről, hogy bírái a kegyképzettebbek, a leghozzáférhetlenebbek legyenek és legjobb bírói kijelentéseket (ítéleteket) tevő egyénekből álljanak.*)

*) Angliában 1850-ben az államhivatalnokok fizetésére vonatkozólag kiküldött parlamenti bizottság előtt egy híres angol államférfi a következő megjegyzéseket tette: „Az, ami teljes kárpótlásnak tekinthető egy bizonyos munkáért és elegendő ösztönül szolgálhat egy bizonyos tehetségre nézve: csak visszarettenés egy másikra nézve. Ha a tisztviselő hűségesen utána lát, hogy az államnak kára ne legyen, akkor az államnak is gondoskodnia kell, hogy a tisztviselője

Annak a *mostoha elbánásnak* dacára, amelyben része volt, hogy a magyar birói kar 35 év alatt a helyét derekasán megállotta és szórványos esetek kivételével erkölcsi reputációja is megvan, ez egyrészt azoknak a nemes hagyományoknak tudható be, melyek a magyar bíró közkeletű alakját a régi önzetlen jó táblabírói világból datálja, másrészt pedig annak az idáig rendelkezésre állott „emberanyagnak“ köszönhető, melyet a megváltozott vagyoni és megélhetési viszonyok folytán a középosztály adott és ad ma is még a birói karnak. Az a középosztály, mely vagyoniilag csak meggyengült, de teljesen tönkre még nem ment, sőt megerősödni látszik abban az öntudatban, hogy a közhatalom kezelésére neki van mindezideig a legtöbb hivatottsága és rátermettsége. De hogy annak a középosztálynak az ivadékai, akik a még feledésbe sem ment ötven év előtti nemzeti evolúcióban sem azt tartották, hogy „*vitám et songvinem, sed avenam non*“, hanem előljártak a vér és anyagi áldozatokban, hogy annak az önfeláldozó nemzedéknek most hivatalokban levő ivadékaitól még azt az újabb *áldozatsorozatot* is zsebretegyük, hogy birói közszolgálatban állván, a birói java-

ügyei se szenvedjenek rövidséget, sőt azt az állítást is merem kockáztatni, hogy ha valaki kész volna is ily állást illő fizetés nélkül elfogadni, az államnak nem volna szabad azt megengedni. A becsületesen megélhetés kellékeinek biztosítása által kell a becsületes szolgálatot biztosítani számukra és bátran ki merem mondani, hogy abban az államban, mely a ritka és hősies erényekre alapítja a lételet, a leghitványabb romlottság és corrupeió lesz az egész felépítmény; csak a *tiszteletes és méltányos fizetés lehet a legjobb biztosíték a hivatalnokok hanyatlása ellen*, aminthogy az életben is mindenütt csak bizonyos szabad élvezet szolgál a kicsapongás ellen biztosítéskul.“ J. L.

dalom csekélységére való tekintetből még maradék ősi vagyonkájának romjait is *feláldozza* azért, hogy állásához mért *tisztességes életmódot* folytathasson, ez a további szűkkeblű magatartás a magyar nemzeti állam vezetőihez sem illő, sem méltó nem volna.

Mielőtt a birói javaslatnak mai állapotát részleteznők, tévesnek kell nyilvánítanunk azt a fel fogást, mintha a *birák javadalmazása* régóta vajudó kérdésének, magával a *birói szervezet* kérdésével szoros összefüggése nem lenne.*)

A birók vagyoni függetlenítése nélkül hiába fogjuk behozni az ügyvédekével azonos és egységes képesítést (kvalifikáció), hiába törölnénk el a fentebb vázolt *albirói rendszernek* összes nyomait és hasztalanul ruháznánk fel bíróságainkat a végrehajtó hatalomtól függetlenítő, bármily mértékű önkormányzati, vagy önkiegészíthetési jogkörrel is — mindez hiábavaló munka, kárbaveszett fáradságnak bizonyulna. Hiába? *Az parancsol, aki fizet.* Adja ezután is a birói javadalmakat az állam, de hogy *kinek, mikor, mit és mennyit* adjon, arra a kormánynak a lehető legkevesebb, csak *ellenőrző befolyása* lehessen. Ha ennek a kérdésnek a mikénti megoldása *nem szervezeti* kérdés, akkor szervezeti kérdés tulajdonképpen *nem is volna.* Pedig, hogy *van* és a *hiba* a szervezet *fonákságában* van, azt már fentebb bőven kimutattuk. Tudjuk a mindennapi életből, hogy az, aki anyagilag nem él rendezett viszonyok közt, nem tekinthető egyébként sem függetlennek. Hogy

*) A „Pesti Napló“ 1906. évi 108. számában dr. Doleschall Alfréd az e tárgyban a napisajtóban kifejtett előbbi kitűnő szakszerű cikkeivel jön némileg ellentétbe, midőn azt állítja, hogy a birói fizetés kérdésének a birói szervezethez *semmi köze.*

pedig manapság a bírók anyagiilag nem függetlenek, azt nemcsak a nagyközönség tudja, hanem tudhatják fent a ministeriumban is, ahová esetenként jelentések és kérvények mennek a bírók *fizetési előlegei*, fizetések végrehajtás útjain *lefoglalása* és egyéb anyagi nyomoruságaival összefüggő dolgairól.*)

Midőn aztán, nem is olyan ritkán, megtörténik, hogy a bíró, a törvény hivatali öre és felkent papja, a mindennapi szükség és családi nyomoruságok súlya alatt megtörik, megtéved és megvesztegetődik, vagy sikkaszt, — akkor, mint legutóbb Soós és Kormos bírók eseténél is történt — akkor, de csakis ekkor feltámad és *felérez a nagyközönség lelkiösmerete*. A napilapokban dörgedelmes cikkek jelennek meg a m. birói kar tarthatatlan anyagi helyzetéről, a birói fizetések silányságáról. Szidják a ministereket, okolják a multak mulasztásait, dicsérik az *angol bírót*, annak fizetését és társadalmi állását, sőt magasztalják a magyar bírók *önzetlenségét* és puritán *jellemszilárdságát* azoknak t. i., akik — még az ideig el nem tévelyedtek, a nyomoruság súlya alatt még le nem roskadtak és még el nem buktak.

Azután? — Azután *marad minden úgy*, ép úgy, mint a szenzációs megvesztegetési, vagy sikkasztási eset előtt volt.

*) Felette érdekes lenne a birói *fizetési előlegek* és a birói fizetések végrehajtás útjaini letiltásának eseteiről, ha az ig. ministeriumból adatok lennének. De legjobban megvilágítaná a bírók anyagi helyzetét az, ha kimutatást lehetne készíteni arról is, hogy *hány bíró mennyit költött el bírószkodása ideje alatt a magánvagyonából* vagy ha magánvagyonra nem volt, mennyi *adóssága* van és *hány eladósodott bíró* van ma Magyarországon?!

Pedig a lezajlott politikai válság is megmutatta, hogy nemcsak az alsófoku bírók közt lehet *eladósodott, mindenre kapható* bíró, hanem vannak, akadnak ilyenek a felsőbb bíróságok között is.*)

Ezek a tünetek nem kivételes abnormitások, hanem egy alapjában megroskadt, részleteiben meggyöngült szervezet belsejében a *gondozatlanság folytán előállott belső rothadtságnak*, mondjuk ki: *a bírók eladósodottságának* a kétségtelen tünetei.**)

A bírósági szervezet még működik, dolgozik, él, ontja a bőséges, ministeri kebleknek kedves statisztikai adatokat, de *maga a szervezet beteg*, tagjai fáradtak, adósságoktól petyhüdtek. Még egy ilyen, vagy ennél hosszabb, keményebb *megpróbáltatást* ez a korporáció gyökeres javítások és vérfelfrissítések nélkül *elviselni* nem tudna.

*
* *
*

*) Azon a három-négy megtévelyedett bíróni kívül (a „Kedves Gegus!” itt nem számít), kiknek neve nyilvánosságra került, hányan lehettek még olyanok, akik az absolutistikus rendszer *kibice*i voltak és csak azt *lesték*, hogy állandósul-e az absolutismus és érdemes lesz-e *mozdulni* ? !

**) Egyik államtitkárunk választási beszédjében Brassóban az állami tisztviselők adósságait *negyven millió koronára* becsülte. Mi azt hisszük, hogy ez egyáltalán nem tulzott számítás, sőt a valóságon még innen marad.

A bírók javadalmazások tekintetében most a fizetés és lakbérekre nézve az állami tisztviselőkre fentálló fizetési osztályok közül a II—IX. osztályokba vannak sorozva, csakhogy a II., III. és IV. fizetési osztályba tartozó felső bírák fizetése — kivéve a táblai elnököket — még törvény által sincsen szabályozva, csak rendeleteken alapul*), melyeket bármily kormány tetszése szerint módosíthatna.

A többi felsőbb bírák (elnökök) fizetése**) az 1723. évi 25-ik törvcikk óta, mely a kir. táblát állandóvá tette, a kir. bíróságoknak 1871-ben történt szervezéseig az 1904. évi I. t.-c. meghozataláig (pótlék törv.) változás alá nem esett. Az első *rendszeres szabályozás* az 1871. évi 32. t.-c. 8. §-al történt.

Ez a *külön törvény* az első folyam. bírák fizetését egységesen állapította meg. Kapott az aljárásbíró vidéken 1000, a fővárosban 1500 frtot, ajárásbíró vidéken 1500, a fővárosban 2000 frtot. Ezenkívül az id. töv. 11. §-ában tíz évi szolgálat után 10%, minden további öt évi szolgálatnak megfelelő 5% korpótlék biztosított a bírácoknak s így ez a javadalmazás az akkori közviszonyokhoz aránylag, ha *fényesnek* nem, de tisztességes javadalmazásnak volt mondható, de mindenesetre megfelelt a *független bírók közjogi különállásával* járó akkori kíválmaknak. Ezek a javadalmazások változatlanul fennállottak az 1893. évi IV. t.-c. életbeléptéig, mely törvény a *bírák különállását megszüntette* s őket a többi állami tisztviselőkkel együvé, I—XI.,

*) A curia elnöke, másodelnöke, tanácselnökei és bíróinak „napidíjosztályát” az 1850 aug. 7-én kiadott *császári nyiltparancs* és az 1874. évi 3341. sz. I. M. rendelet szabályozzák. (R. T.: 154. lap.)

**) L. az 1893. évi IV. t.-c. 1. §-át.

illetőleg V—IX-ig terjedő fizetési osztályokba osztotta be. Ekkor kapott az albiró (IX. fiz. oszt. 1—3. fok.) 1100—1250—1300 frtot, a járásbíró és tvszéki bíró (VIII. fiz. oszt. 2—1. és VII. fiz. oszt. 1—3. fok.) 1600—1800, illetőleg 2000—2200, 2400 frtot, a táblai bíró (VI. fiz. oszt. 2—1. fok.) 2500—3000 frtot, curiai bíró (V. fiz. oszt. 2—1. fok.) 4000—5000 frtot. A vonatkozó *lakbérek* ugyanilyen mérsékelt arányban emeltettek. Ugyanazon törv. 10. §-a kimondotta, hogy a bírák kinevezése rendszerint a fizetési osztály *legalacsonyabb* fokozatába történik s hogy *kivételt* képeznek a VIII. fiz. osztályu bírók, akik közvetlenül a 2-ik fokozatba neveztetnek ki. Továbbá, hogy az alsóbb fizetési osztályból a magasabb a *kinevezés* útján, ugyanazon fizetési osztály különböző fizetési fokozatai közül a legközelebbi fizetési fokozatba pedig fokozatos előléptetés útján jut a bíró. Az egyszemélyzeti létszámba tartozók a fizetési osztályok különböző fizetési fokozatai közt *egyenlően* osztandók fel. A járásbírók és trvszéki bírók együttes létszámának $\frac{1}{5}$ része a VII. fizetési osztályba tartozik stb. stb.

Ime, a törpe korszak zsugori gondolkozásu és szűk látkörű államférfiai *megszüntetik a bírói status különállását*, ezzel rést ütnek az 1869. évi 4. t.-c., mint alaptörvénynek abba az *alapvető elvébe* is, hogy az igazságszolgáltatás a közigazgatástól elválasztatik és *ledegradálják a bírót a többi hivatalnokok szürke tömegébe!*

Ezzel a sulyos, a bírói függetlenséget is alapjában érintő *sérelemmel* szemben a bírákat az sem nyugtathatta meg, hogy a bírák a VIII-ik fizetési osztály 2-ik fokozatába nyerték kinevezésüket,

mert ezt, mint *szerzett jogot* különben sem vehette el a mindent és minden áron *planírozni* akaró kormánybölcesség, — mert a törvény számbavehető fizetésjavítást tényleg alig nyújtott, sőt a *birói különállást disqualifikálta!*

Nem akarunk a részleteibe belemenni azoknak a fizetésjavítási mozgalmaknak, melyek 1893-tól 1903-ig az egész tisztviselői kart s így köztük a magyar birói kart is foglalkoztatták és méltó izgalomban tartották. A kormánynak, bár állandó pénztári feleslegekkel és készletekkel dicsekedhettek, zsugoriságuknál csak késedelmességük és kapkodó határozatlanságuk volt szembeszökőbb. Beszéljenek helyettünk az eredmények, a tények:

A hosszas vajudások, az 1893. évi ideiglenesnek, átmenetinek jelzett „szabályozó“ törvény után végre megszületett a 318. számú törvényjavaslat, melyet 1903. febr. havában Lukács László akkori pénzügyminister tett le a Ház asztalára „*az állami tisztviselők, altisztek és szolgák illetményeinek újabb szabályozásáról*“.

Ha még eddig nem tudta a birói kar, hogy kik az ő *atyai gondozói*, ebből aztán alaposan tájékozódhatott.

A törvényjavaslat 44. §-ához az indokolás így szól:

„Az ipari szakiskolák igazgatói és rendes tanárai számára a *korkedvezmény megadását* a következő körülmények teszik *szükségessé*:

Ezeknek az iskoláknak nagyrésze az utolsó tized alkotása. (A szerény Wlassich!) Létesítésüknél különös figyelmet kellett fordítani arra, hogy kiváló gyakorlati szakférfiak nyeressenek meg ezek

vezetésére. Ebből következett, hogy az összes igazgatók és tanárok egyrésze már szolgálatuk első évében a VIII-ik fizetési osztályba jutott. (!) Sőt ezenkívül még tekintélyes működési pótlékban is (!) részesült. Ezt szükségessé tette az, hogy az illetőknek évtizedes tapasztalatai az iparoktatási intézetek szervezése alkalmával nem voltak nélkülözhetők és ezek természetszerűleg a gyakorlatban jobban datált állásaikból; csak megfelelő javadalmazás kiszabása ellenében lehettek hajlandók itt munkakört vállalni! (*))

Ugyanakkor, ugyanott a t.-jav. 48. §-ához a következő indokolás szerkesztődött:

„A javaslat az elsőfolyamodású bíráknak és ügyészeknek az eddigi törvényekben nyújtott különös kedvezményeket, a rendszer keresztülvitele szempontjából több tekintetben megszünteti és őket a többi államhivatalnokokkal egyenlő elbánásban részesíti:

Nevezetesen, míg eddig az első folyamodású bírák és ügyészek az 1893. évi IV. t.-c. 3. §-ának a) pontja szerint a VIII. fizetési osztálynak csak első (3600 K) és második (3200 K) fokozatába soroztattak, addig a javaslat szerint ők ezentúl a VIII. fiz. osztály 3-ik fokozatába neveztetnek ki, az az kezdőfizetésük 3600 k.-t fog kitenni. Más államhivatalnokokkal szemben tehát, akik a VIII.

*) Nem lesz talán érdektelen itt feljegyezni azt is, hogy „Az Ország” című napilapnak 1906. évi március 16-iki számában „Alkotmánybiztosítékok és bírói hatalom” címen egy dörgedelmes vezércikk jelent meg, mely a többek közt így menydörgött: „A magyar bíróság — sem a legfőbb, sem a legalsóbb — nem engedi azt meg, hogy a hatalom elvonszolja a pártatlan, független (!) bírói hatalmat az ő kalandor politikájának süppedékes talajára”, stb. E cikket pedig a fentírt törvényjavaslatot beterjesztett kormánynak egyik volt tagja, Wlassich Gyula dr. ur írta. De persze, ki gondolna teljes 3 évvel előre!

fizetési osztály 3-ik fokozatának eddig megfelelt 2800 K fizetés helyett 3600 K fizetésbe jutnak és így 800 K fizetésjavítást nyernek, az első folyamodású bírák és ügyészek *csak* 400 K fizetésjavításban részesülnek. A javaslat továbbá *megszünteti (!)* az első foly. bírák és ügyészeknek az 1871. évi 31. t.-c. 11. §-án és az 1871. évi 33. t.-c. 8. §-án, illetőleg az 1881. évi 55. t.-c.-en alapuló *korpótlékát !*

Leghátrányosabb azonban a javaslat rendszere a Budapesten alkalmazott bírák és ügyészekre nézve, akik az 1893. évi 4. t.-c. 3. §-ában részükre megállapított 800 K működési pótléktól *is elesnek*, úgy, hogy Budapesten a 8-ik fiz. oszt. 3-ik fokozatába tartozó bírónak illetményei 400 k.-val *kevesebbet* fognak kitenni, mint ma a 8-ik fiz. oszt. legalsó, vagyis második fokozatába kinevezett bíró illetményei és *kevesebbet*, mint a budapesti elsőfolyamodású bírákra nézve már 1871-ben megállapított (2000 frt.)!! Az illetmények csak a 8-ik fiz. oszt. második és első fokozatában fognak Bpsten a mai illetményeknek megfelelni. Ehez járul, hogy a bpesti albírák a 600 K működési pótléktól szintén *elesnek*, jövőre a 3-ik fiz. fokozatban 200 K-val, a 2-ik fiz. fokban 100 K-val szintén *kevesebb* illetményben fognak részesülni, *mint ma*, az első fokban pedig illetményeik a maiakkal — egyenlők (!)

Budapesten tehát az új fizetésrendezés a VIII. fizetési osztályba tartozó bírákra és albírákra nézve tényleg illetményeiknek *nem emelésével*, hanem részben csökkentésével fog járni és ők (miután csupán a nyugdíjazásnál beszámítandó fizetésük

emelkedik), a *fizetésrendezés előnyeit csakis végellátásuk* (nyugdíjazásuk) *esetében fogják élvezni!*"

Mikor ezt így szószerint olvassuk, valósággal megáll az esze az embernek és azon töpreng, hogy ne vessen-e, vagy boszankodjon az államférfiui rövidlátás, érzékhiány teljessége, vagy a zsu-gori gondolkozás ilyenén rendkívüli ritkaságszámba menő összetalálkozása felett!

Arra nézve, hogy erről a javaslatról nemcsak a bírák, hanem a jogszolgáltatás másik szerve az ügyvédi kar is miként vélekedett, idézzük egyik tekintélyes bpesti ügyvédnek, *dr. Balog Arnoldnak* a Jogtud. Közl.-ben (1903. évf. 10. sz.) megjelent cikkét:

„A magyar bíró mindenkor a legteljesebb visszavonultságban élt, közszereplésből részt sohasem kért,*) anyagi kérdések tárgyalásától még akkor is távol tartotta magát, ha a saját érdekei forogtak szóban.

A tisztviselők legképzettebb, legszorgalmasabb, de egyszersmind a legtartózkodóbb elemeinek az eddigi rezervált magatartásból való kilépése valósággal *intő szó* a törvényhozáshoz és a kormányzathoz.

A bíró és ügyészi kar igen nyomós, igen komoly okok nélkül nem áll a fizetésjavítási mozgalomnak az élére, nem meneszt küldöttségeket a miniszteréhez és nem tart helyi és országos gyűléseket, *nem tárja fel helyzetét keserű panaszokban a napisajtó hasábjain.* A mindig csendes és visz-

*) Ezidőszerint is csak két volt bíró országgyűlési képviselőnk van: *Nyegre és Moskovich!*

szavonult bíró és ügyészi karnak a magyar igazságszolgáltatás történetében eddig egyedül álló ez a fellépése is mutatja, hogy igen komolyak és megfontolásra méltók azok a *sérelmek*, amelyeknek orvoslását a kar egyhangu nyilatkozata sürgeti.

A bíró és ügyészi fizetések 30 év óta nem emeltettek. Mikor 1893-ban a bírák a többi államhivatalnokokkal sok tekintetben egyforma szabályozás alá kerültek — fizetésük *leszállított*.

A mostani (1903. évi fentidézett) törvényjavaslat amikor közzététetett, ámulva látta az első folyamodásu bírói és ügyészi kar, hogy (az indokolással szólva) „a javaslat az első folyamodásu bírák és ügyészeknek az eddigi törvényekben nyújtott *különös kedvezményeiket* a rendszer keresztülvitele szempontjából több tekintetben megszünteti, őket a többi államhivatalnokokkal *egyenlő* elbánásban részesíti.

Ime, az indokolásból azonnal szembetűnik a javaslat alaphibája. A javaslat egy *rendszert* állít fel és ennek az összes államhivatalnokok részére praeconcipiált rendszernek a Prokrustes-ágyába beleszorítja a bírákat és ügyészeket is, nem törődve azzal, hogy ez a rendszer ha jó is a *többieknek*, de *nem megfelelő a bírának és ügyészeknek*. Ahol az ágy kicsinek bizonyul, ott a javaslat a bírói szervezet eleven húsból áldoz fel egy-egy darabot, csakhogy a bírói és ügyészi kar is valahogyan, akárhogy beleférjen a rendszer keretébe.

Pedig a bírák és ügyészek nem vonhatók ugyanazon rendszerbe az összes többi államhivatalnokokkal. Horváth Boldizsár nem is sorozta őket egy kategóriába, hanem a bírák az ügyészek köz-

jogi állását is, javadalmazását is külön specialis törvényekben szabályozta. Ezek a törvények a bírákat jobb fizetéssel, *nem valami különös kedvezményként* ajándékozta meg, hanem *a birói és ügyészi állás közjogi jellegének, a qualificáció nagyobb voltának és az egyéb mellékkeresettől való teljes kizárásnak egyenértékeül* állapították meg a bírák javadalmazását jobban, mint a többi államhivatalnokokét.

Vajjon ki állítja azt, hogy a ministeri szám-
tanácsos, számvizsgáló, segédtitkár, pénzügyi titkár,
kataszteri felügyelő, állami pénztárnok, ellenőr, fő-
számvevő és ellenőr, lottójövedéki felügyelő, ál-
latorvos, (!) állattenyésztési felügyelő, akik mind-
annyian a VIII-ik fizetési osztályba tartoznak, -- a
törvényszéki, vagy járásbíróval, vagy kir. ügyész-
szel párhuzamba helyezhető qualificációval birná-
nak, vagy azzal összehasonlítható munkakört töl-
tenének be? Ugyancsak ezen különbségek feltün-
tetése végett idézzük a javaslatot, hogy a kir.
albíróval és alügyésszel egy fizetési osztályban, a
IX.-ben foglalnak helyet: a ministeri számvizsgáló,
számellenőr, fogalmazó, kórházi gondnok, pénzügyi
segédtitkár, állami segédpénztárnok, adóhivatali
pénztárnok, ellenőr, fogyasztási adóhivatali adó-
szedő, (!) vámraktárgondnok, dohánygyári szertár-
kezelő, (!!) lottójövedéki ellenőr, sőtárnok, pénz-
verdei vésnök, javítóintézeti ellenőr, stb.

Ime, idevezet a rendszer következetes keresz-
tűlvitele. Pedig még ez a rendszer sincsen követ-
kezetesen keresztül vive, mert nem szólva arról,
hogy az egész tanszemélyzet kivétellett az általános
rendszer alul, a javaslat az általános rendszert
is megtöri, mikor az általános elvi állásponttól

eltérőleg, mely szerint a *pótlékokat* eltörölték, mégis meghagyja a pótlékot a curiai másodelnök-nél, az összes vizsgálóbíráknál és az ügyészi pótlékot az ügyészek és alügyészeknél. Pedig a javaslat azzal dicsekedik, hogy *megszünteti* a pótlékokat, melyek az 1893. évi rendezésben az individualisációt szolgálták. De még a leghelyesebb, legokosabb rendszer kedvéért sem tartjuk megengedhetőnek, hogy a *birói állás színvonala le-szállittassék*. Emelni kell ez állásnak niveauját, hogy a legkiválóbbak *ambicionálják* a birói karba bejuthatást. A kezdő fizetések leszállítása éppen az ellenkezőjét fogja előidézni. A kiválóak *elke-rülík* a birói pályát, melyet így a kevésbé oda-valók fognak majd *concurrencia nélkül* elfoglalni“.

A fentirt javaslatban megnyilvánult ilyen szük-keblü felfogás mellett arról, hogy a birói és tanári foglalkozás és állás között milyen *különbségek* vannak és hogy a tanárok több, mint 4 havi szünidőt élveznek évente és ennek dacára 30 évi szolgálat után már teljes nyugdíjat élvezhetnek, az agyongyötört bírók pedig évente mind-össze hat heti szabadságot kapnak és csak *negy-ven* évi gyöttrő szolgálat után kaphatják meg nyug-díjként teljes fizetésüket, stb. — természetesen beszélni sem volt érdemes. Ugysem érti meg az érvelést az, aki azt megérteni nem tudja, mert *nem akarja*. A *vaknak* hasztalanul beszélünk — a *színekről*!

De arra, hogy annak a kormánynak a maga-tartása a birói karral szemben nemcsak szükkeblü, hanem a nevezett pénzügyminister magatartása perfid és *rosszakaratu* is volt, élénk bizonyíték

az id. javaslat indokolásainak általános része (59. lap), ahol szószerint ismét ilyen terhelő bizonyíték van :

„Ami már most az illetmények abszolút magasságának megállapítását illeti, előre kell bocsátanom, hogy az 1893. évi 4. t.-c. által megállapított *lakpénzek* a tisztviselőknél nagyban és egészben nem változnának. *Maguk a tisztviselők az eddigi lakpénzzel megvannak elégedve.*“

Ezt az állítást azért kell *valótlannak* nyilvánítanunk és helyesbitenünk, mert ez az állítás a következő kormányférfiakat is könnyen félrevezetheti és ha tudomásukra nem adják azt, hogy 1893. évtől lakbérek felemelése iránti kérvényeknek egész csapattja küldetett be a pénzügyminister és miniszterelnökségi iktatókba és *az elégtelen lakbérek miatt* ez alapon több vidéki hivatali székhely a negyedik fizetési osztályból a harmadik lakbérosztályba min. tanácsi határozatokkal át is helyeztetett. Tehát az azokban foglalt és a ministertanács elé tartozó panaszokról a javaslatot aláírt *pénzügyministernek is tudomásának kellett volna lennie!*

A *lakbéreknél*, hogy a birói kar is mennyire meg van rövidítve, annak illusztrálására példaként közöljük a szegedi lakbérekre vonatkozólag kiállított alábbi összehasonlító hiteles táblázatot:

Összehasonlító kimutatás*)

A Szegeden lakó katonai, államvasuti és állami tisztviselők
lakpénzéről.

I. Katonai lakbérek.

Fizetési (rang) osztály	A katonai			Állami tisztvi- selők lak- pénze	Különbözet	
	lakpénz	butor- pénz	Össze- sen			
k o r o n a						
VI. ezredes	1960	168	2128	1120	kevesebb 1008	táblai bíró
VII. alezredes	1604	168	1772	840	" 932	titkár
VIII. őrnagy	1604	168	1772	700	" 1072	járásbíró v. törv. bíró
IX. kapitány	1224	120	1344	560	" 784	albíró
X. főhadnagy	708	104	812	490	" 322	jegyző
XI. hadnagy	708	104	812	420	" 392	aljegyző

II. Államvasutiak lakbére.

Rang	Államvasutiak		Állami tisztvi- selők		Különbözet	
	évi fizetés	lakbér	Az évi fizetéseknek megfelelő osztály	lakbér		
	k o r o n a				k o r o n a	
I.	6400—8000	1600	V. VI.	14.0 1120	kevesebb 200 480	curiai bíró táblai bíró
II.	4400—5600	1200	VI. VII.	1120 840	" 80 360	táblai bíró titkár
III.	3200—4000	1000	VII. VIII.	840 700	" 160 300	járásbíró bíró v. törv. bíró
IV.	2400—2800	800	VIII. IX.	700 560	" 100 240	jbíró albíró
V.	1800—2200	600	IX. X.	560 490	" 40 110	albíró jegyző
VI.	1200—1600	400	XI.	420	több 20	aljegyző

*) Mellékeltetett a szegedi állami tisztviselőknek 1906. évi májusi képviselőválasztások után a minisiterelnök és pénzügyminis-
terhez a szegedi orsz. képviselők útján benyújtott lakbérpótlék iránti
kérvényükhöz.

Azt hisszük, hogy ehhez az összehasonlító táblázatos kimutatáshoz nem kell kommentár.

Pedig ez a kimutatás való és igaz. Betűk, számok, csupa valóság. Ime, tény, hogy a bírókhoz viszonyítva nemcsak a „papa kedvencei“ a katonák, hanem még a legnagyobb részben középiskolai végzettséggel rendelkező vasutasok is *méltányosabb* lakbérben részesülnek. Mi ennek az oka? Az, hogy a bírókkal a szervezés óta nem gondolt *senki* és a bírók maguk magukat is — *elhanyagolták*. (Szemérmes koldusnak üres a tarisznája.)

De visszatérve a fentebb ösmertetett 1903. évi javaslatra, láthatjuk annak indokolásából, hogy *akkor* nemcsak a bírói állást akarták anyagilag le szabályozni, hanem különállása megsemmisítésével *külső prestissét is tönkre akarták tenni* — a szabályozás és egyenlősítés ürügye alatt.*)

Az ösmert politikai viszonyok és az elsőfolyamodásu bírók kongresszusán megnyilatkozott méltó felháborodás és erélyes tiltakozások megakadályozták azt, hogy abból a javaslatból törvény lehessen. E helyett — az obstrukció által megbukatott Széll kormány utódja — megalkotta kormány felhatalmazás alakjában a *pótléktörvényt*, az 1904. évi I. t.-cikket, mely szerint felhatalmaztatott a kormány arra, hogy az 1893. évi 4. t.-cikkben megállapított fokozatos *előléptetés* rendszerének *felfüggesztésével ideiglenesen és átmenetileg* az állami tisztviselőket, így a bírákat is fizetés természetével bíró pótlé-

*) Azoknak az akkori vezérpolitikusoknak, akik akkor a ministeri mindenhatóság érdekében a párturalom örökkévalóságára esküdtek, ugyan mi szükségük lett volna akkor a bíró függetlenségének *gyarapítására!*

kokban részesítette és pedig akként, hogy azok, akik a VI., VII., VIII. fizetési osztályban öt évnél, a IX., X., XI-ben négy évnél rövidebb ideig szolgáltak, megkapják azt a fizetést, mely a fentirt javaslat szerint az illető fizetési osztály *legalsó* fokozata számára volt tervbe véve, míg azok a tisztviselők, akik a VI., VII., VIII. fizetési osztályban öt évnél, a IX., X., XI-ben négy évnél hosszabb ideig szolgáltak, megkapják azt a fizetést, amely a javaslat szerint az illető fizetési osztály *második* fokozata számára állapított meg. Így azok a tisztviselők részesültek különösen segélyben, akik arra még különösebben rászorultak, a *kisebb tisztviselők*.

Ime, a magyar birói kar javadalmazása az elsőfoly. bírósági szervezetnek 35-ik esztendeje alatt végleg rendezve nem lett, rendezve *ma sincsen*. Sőt sok tekintetben helyzetünk még *rosszabbodott*, mert azok, akik az egyes fizetési osztályok első fokozatába már előléphettek volna, az 1904. évi pótléktörvény óta ettől *el vannak zárva* s így nyilvánvaló az, hogy évről-évre, hónapról-hónapra jogtalan *anyagi hátrányt* szenvednek. A lakbérek pedig országszerte annyira *szegényesen*, mondhatnánk — *balkáni* módon vannak megállapítva, hogy bíráink kénytelenek még falusias helyeken is törvényes lakbérüket a különben is szűkös birói fizetésükből 100--300 k-val *megpótolni*, ha *tisztességes* és állásukhoz *illő* lakásokban akarnak lakni.

Bár erősen a részletekhez tartozik, nem mulaszthatjuk el, hogy itt fel ne panaszoljuk azt a nagy *méltánytalanságot*, hogy míg a kir. ügyészek az ő tagadhatatlanul kellemetlen ügyészi teendőikért 600 korona működési pótlékot kapnak,

(akasztási pótlék) addig a törvényszéki elnökök és vezető járásbírók az ugyancsak nyügös és idegpusztító adminisztracionalis teendőikkel szemben működési pótlékban egyáltalában nem részesítettnek.*) Holott nemcsak erre, hanem tekintettel állásukkal járó, attól elválaszthatlan *representálásokra* és gyakori *kiküldetésükre* és *helyszini* (hivatalvizsgálati) eljárásaikra és arra, hogy más hivatali főnököknél, p. o. járásokban a főszolgabíróknál a fuvarátalány *rendszeresítve* van, — a mai napidijrendszer elhagyásával az elnökök és a járásbírók bizonyos *kiküldetési és fuvarátalányban* is részesíthetők lennének.**)

Már most, ha figyelembe vesszük azt a köztudomásu tényt is, hogy az ugynevezett *községi biráskodás* országszerte milyen *síralmas lábon áll*; hogy ezt a lekicsinyelt bagatell biráskodást sem a közigazgatás, sem igazságszolgáltatás kellőképen azért nem gondozza, mert manapság tulajdonképen — *egyiké sem!* Innen el lett véve az 1869. évi 4-ik t.c. ellenére ép úgy, mint a rendőri biráskodás és *amott a*

*) Hatvanöt törvényszéki elnök és 385 vezető bíró van, így ha ezek működési pótlékát és kiküldetési átalányát fejenként átlagban 1000 k.-ra tesszük, ez mindössze 440,000 koronát tenne ki s ezzel azt a régi sérelmet is gyógyítanánk némileg, hogy a bírók a táblai kinevezéseknél *sokszor* mellőztetnek.

**) Különösen a járásbíróági bírákra áll ez, ahol polgári perekben ma a *peres fél* tartozik a bíró napidiját és fuvarját *előlegezni*, így bírónkat valósággal a *közönség zsebére* utaljuk, holott köztudomás szerint a járásbíróági *megyecz és birtokperek* olyan természetűek, hogy azokat csak ott a helyszínen tartott tárgyalásokkal lehet és kell megoldani. És hány gyöngye anyagi helyzetben levő szegény paraszt ember amiatt veszti el a perét, mert a 30—40 koronát tevő helyszini költséget a különben is méregdrága bélyegköltségeken fölül már *nem képes előlegezni*, a törvényszéki elnöki irodaátalányból pedig effajta előlegek csak *teljesen vagyontalanok* részére vehető igénybe.

közigazgatásnál csak *nyüg*, csak türt vendég, melynek ellátására a csak irni, olvasni és *pecsételni* tudó falusi bíró nem képes, — holott köznépünk apró bagatell-pereit az összes parasztpereknek 50%-kánál a valóságban többre lehetne tenni, ha ezekre egyáltalán megbízható statisztikai adatokkal rendelkezhetnénk. — Abban az esetben, ha a járásbíró is a fentiekben javasolt kiküldetési és fuvarátalányban részesítenék, akkor minden további agályoskodás nélkül az összes bagatell-perek ellátását vissza lehetne venni a közigazgatástól és rá lehetne bízni a járásbírókra, aként, hogy — ép úgy, mint a főszolgabíróknak kötelességük — meghatározott és előre közhírré tett időkben és helyeken a járásban kiszállani, épugy a járásbírák rendes *törvénynapokat tartanának* és a bagatell-perekben ép úgy, mint ma a hozzájuk felelbbvitt ilyen perekben — a felülvizsgálati jogorvoslat megnagyásával — végérvényesen a helyszínén ítélnének. (Természetesen ehez még az is kellene, hogy a perenkivüli ügyek — hagyaték, végrehajtás stb. — a járásbíróságoktól elvitessék és terhükön jelentékenyen *könnyítve* legyen. Ezt sürgette már a kir. közjegyzők kongresszusa is!)

Javaslatunk az, hogy miután a bírának a többi állami tisztviselők közzé történt besorozása az 1869. évi 4-ik törvénycikknek, mint sarkalatos alkotmánybiztosító törvényben lefektetett ama közjogi elvnek a megsértése, hogy a bíraskodás a közigazgatástól elválasztatik; ez a sérelem csak az által orvosolható, ha a bírósági szervezetre, a bírák javadalmazására vonatkozó összes függő kérdések együtt egy külön törvénybe codificáltatnak.

Ebben a külön törvényben a birói szolgálati prag-

matika, minősítési, kinevezési és előlépési módok úgy szabályoztassanak, hogy sajátos államjogi viszonyaink figyelembe vételével a magyar bíró közjogi állása felfelé és lefelé egyaránt és különösen anyagi tekintetben is független, nem pedig kormányok kegyei után leskelődő, kis fizetésű, előléptetésre éhes hivatalnokocská legyen.]

A bírói javadalmazás mértéke pedig, figyelemmel arra, hogy a bíró minden jövedelmező mellékfoglalkozástól törvényileg el van tiltva, hogy teljesen és kizárólag csak bírói fizetéséből kell megélnie, míg más tisztviselők mellékjövedelme, miután ettől eltöltve nincsenek, sok esetben a fizetések összegét is jóval meghaladja;*) továbbá tekintve azt, hogy a piaci árak a társadalmi igényekkel együtt 1871-től legalább is megkétszereződtek: az 1871. évben megállapított bírói fizetések kétszeresében. — a korpótlék meghagyásával és a mai fizetési osztályok eltörlésével — állapittassék meg.

Ha bíró, legyen tetőtől talpig bíró, aki viharban, vészben a magyarnak ezer esztendő alkotmányszabta szabadságát törvényeink alapján rendületlenül meg tudja védeni!

Mert ne feledjük, hogy ami már volt, az még lehet...! És az elmúlt vészterhes napokból elfelejtethetetlenül megtanulhattuk, hogy ha a magyar törvényhatóságok, az ősi vármegyék a magyar alkotmány viharverte épületének az erős falazatai, bástyái, kövei: akkor annak az ősi épületnek mestergerendája csak a szervezeties és anyagilag egyaránt és teljesen függetlenné tett magyar kir. bíróság lehet. És az lesz, mert annak kell lennie!

*) Pénzügyi tisztviselők, egyetemi tanárok, vasutasok, dohánybevéltők 10.000 koronáig terjedő mellékjövedelmeket is élveznek.

Mielőtt soraimat befejezném, kartársaimhoz, különösen az első folyamodásu magyar bírókhoz is van pár szavam.

„*Segits magadon, az isten is úgy segít!*“ Ezt tartja a példabeszéd. Láttuk a multból, hogy az avatatlan kezek mily kontár módon döntenek nemcsak a jelenlegi, hanem a jövőndő birói nemzedék sorsáról és ezzel együtt bizonyára nemzetünk alkotmányos szabadságáról is. Megtörtént az 1903. évi fizetésrendezési javaslat benyújtásakor, ami 35 év óta nem történt: az első folyamodásu bírók *tömörültek*,*) ha elkésve is, de kongressust tartottak és érdekeik megóvása, ezzel együtt a birói függetlenség megvédése végett szervezetet létesítettek.

Naponkint látjuk, tudjuk jól, hogy az ellentétes érdekek harcát ma már nem egyesek elszórtan, hanem egész *érdekszövetkezetek* alakjában vívják meg. Miért legyen és miért lenne éppen csak a birói kar kivétel ez alól az általános szabály alól. Azt, mit az *egyén* egymaga nem létesíthet, vivja ki a *szervezetbe* *tömörített* birói kar. Ne várjuk be most sem a tizenkettedik órát, amikor, mint a multban történt, meghallgatásunk *nélkül* döntöttek

*) Az első folyam. bíróságok *központi szervezete* tudtommal ma is fennáll. Előadója az agilitásáról is jól ismert kartársunk, dr. Doleschall Alfred.

legvitálisabb érdekeink, mondhatnánk egész lét-existenciánk és ezzel együtt a birói függetlenség nagy alkotmányjogi kérdése felett is. Gyűljünk össze törvényszéki, táblai székhelyeken, vitassuk meg bajainkat és központi szervezetünk útján *idejében* juttassuk el kívánságainkat oda, arra a helyre, ahonnan új emberek szájából *új ígéret* és jobb időkre valló *eszmék* és egy *új rendszer* hirdetését hallottuk.

Azt, amihez alaptörvényeinknek egész sorozata adta jogunk van feltárni, kérni s ha kell kiköve-telni, ne resteljük, ne szégyeljük. „Néma gyermek-nek édes anyja sem érti a baját!” Megnyugtathat bennünket az a tudat, hogy törvényeinkben kimon-dott, de a valóságban feletébb hiányos birói független-ségünk *biztosítékait* nemcsak saját magunk erkölcsi és anyagi jóvoltáért törekedünk megszerezni — habár ehez is kétségbevonhatlan *jogunk van*, sőt ez ma-gunk és családunk iránt is természetes *köteles-ségünk*, — hanem az utánunk következő birói nemzedék erkölcsi és anyagi helyzetének megjaví-tása, ezáltal *szeretett hazánk alkotmányos szabadságá-nak körülbástyázása érdekében* reménykedünk, fára-dunk és küzdünk mindaddig, míg *jogos, igazságos és törvényes kívánságaink törvényhozásilag megtestesítést nem nyernek!*

Erre a küzdelmünkre a *mostani* időpont kivá-lóan alkalmasnak ígérkezik.

A nemzet jelenlegi *vezetői*, sőt a törvény-hozás *minden tényezője* a közelmult sajnálatos ese-ményeiből közvetlen és fájdalmas tapasztalat útján bizonyára meggyőződést szerzett arról is, hogy mekkora közveszélyt rejt magában az a

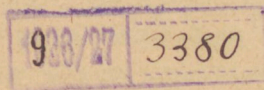
nemzeti nembánomság, ha az alkotásokra alkalmas, békés időkben, csak mint üres frázist kongatjuk, de kicsinyes anyagi szempontok által vezérelve, rossz gazda módjára fukarul és következetesen elmulasztjuk a határtalanná növesztett végrehajtó ministeri hatalommal szemben a **legfőbb alkotmánybiztosíték, a magyar birói függetlenségnek valóságos és teljes kiépítését!**

Ez a felfogás és meggyőződés, hogy kialakulóban van, sőt hova-tovább erősödik, bizonyság rá *Justh Gyulának* a képviselőház nagyérdemű elnökének 1906 május 26-án tartott képviselőházi megnyitó beszédének ez a részlete is:

„De, tisztelt képviselőtársaim, a szörnyű multról vessük tekintetünket a *szebb jövőre felé*. Az új korszak küszöbén a szabadság hajnalhasadásakor, amidőn minden honfisziv telve van az öröm érzetével s amidőn reménykedve tekintünk a boldogabb jövőre felé, *lehetetlen, hogy a mult keserű tapasztalataiból le ne vonjuk az üdvös tanulságokat*. (Ugy van! balfelől.) Igaz, hogy a nemzet törvénytiszteletén, elszántságán, kitartásán, egyetértésén hajótörést szenvedett az önkényuralom és hajótörést fog szenvedni a jövőben. (Ugy van! Ugy van!) De azért hazánk sorsát, hazánk jövőjét, boldogságát, függetlenségét (Ugy van!) és a trón fenmaradását csak úgy biztosíthatjuk, ha alkotmány és népképviselési rendszer megerősítésére, az eddigieknél erősebb, alkalmasabb eszközöket fogunk teremteni. (Hosszantartó élénk helyeslés és taps.)“

Ugy van; úgy! Erős kézre, erős kézben, *erősebb és alkalmasabb eszközökre van szükségünk*, hogy csak az elmúlt harmincöt év alatt felgyülemlett, felgyülni engedett, a birói függetlenség akadályait képező *fonákságok, hibák, és hamis helyzeteknek* is ezt a mai pókhálós rendszerét egy szakavatott

erős kéz mielőbb és törvényhozásilag alaposan
kiseperje, kigyomlálja, ha másként nem lehetséges
gyökerestől kiirtsa és a magyar igazságszolgáltatás már-
ványoszlopai közt a bírói állást az őt megillető *méltó-
ságába* visszahelyezvén, ezáltal ország-világnak fen-
nen hirdesse, hogy a nagyrahivatott, mert önerejé-
ből ezer esztendőnek viszontagságai után az 1906.
évben *ujjászületett*, szabadság és függetlenség útjain
teljes önállóságra és függetlenségre törekvő *Magyar
Birodalom fundamentuma* ismét *Justicia* lett, azzá
tétetett azért, mert valójában dicső őseinktől eltéko-
zolhatlan örökségül maradt reánk, az a fenséges
és felemelő tudat, hogy voltaképen : „*Nincs szentebb,
mint maga az — Igazság !*“

XB250773

Rakibor, kh Proveniencia W8